

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 24 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 123—131.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att höja ordinarie förslagsanslaget till kostnader för årlig taxering, nu 3,200,000 kronor, med 300,000 kronor till 3,500,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte höja ordinarie förslagsanslaget till kostnader för årlig taxering, nu 3,200,000 kronor, med 200,000 kronor till 3,400,000 kronor.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 28.

*Anslag till
kostnader för
årlig taxering.*

Anslag till
kostnader för
årlig taxering.
(Forts.)

Herr statsrådet **Dahl**: Herr talman! Jag har att tacksamt konstatera, att statsutskottet nästan över hela linjen med välvilja behandlat sjunde huvudtiteln. På denna punkt har utskottet emellertid vidtagit en nedprutning, som jag för min del inte kan låta passera alldeles oanmärkt. Såsom kammaren finner, har Kungl. Maj:t begärt ökning av taxeringsanslaget från innevarande budgetår, från 3,200,000 kronor till 3,500,000 kronor, alltså med en summa av 300,000 kronor. Utskottet har ansett ökningen böra stanna vid 200,000 kronor och således föreslagit ett anslag av 3,400,000 kronor. Anslaget i fråga är ju förslagsanslag, och det är följaktligen inte utav avgörande betydelse, hur beloppet fixeras, men med hänsyn till att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen under senare tid tillämpat principen att så långt som möjligt beräkna förslagsanslag till rättvisande belopp, finner jag för min del önskligt — och jag förmodar, att riksdagen också gör det — att även detta anslag upptages med det belopp, som kan anses motsvara den verkliga kostnaden.

Då propositionen skrevs, var inte full visshet vunnin angående belastningen innevarande budgetår, men sådan visshet föreligger nu. Det visar sig då, att anslaget detta år belastats med utgifter av i runt tal 3,500,000 kronor mot det i staten fastställda beloppet 3,200,000 kronor. Anslaget har således överskridits med 300,000 kronor, och belastningen utgör nära nog på 1,000-talet det belopp, som äskas för nästa budgetår. Denna betydande ökning förorsakas väsentligen därav, att utgifterna under rubriken »övriga kostnader» ökats med 270,000 kronor. Ökningen föranledes huvudsakligen av kostnader för provningsnämnderna. Den mellankommunala provningsnämnden har ju tillkommit, men även kostnaden för länsprovningsnämnderna har väsentligt ökats. Då jag alltså finner kostnaden för detta år uppgå till det belopp, som äskats för nästa budgetår, har jag grundad anledning att hemställa till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Det är för övrigt alldeles ofrånkomligt att arvodena till taxeringsordförandena ökas. Från inte mindre än 17 länsstyrelser ha inkommit framställningar om väsentlig höjning av dessa arvoden med den påföljd, att om sådan höjning inte inträder, kommer det inte att bli möjligt för länsstyrelserna att erhålla fullt kvalificerat folk för dessa maktpåliggande uppdrag.

När riksdagen i övrigt i år varit så frikostig vid beviljande av anslag som fallet varit — inte mindre än 5 1/2 miljoner kronor ha på redan behandlade anslag beviljats av skattemedel utöver vad Kungl. Maj:t begärt — förefaller det mig, som om det borde vara maktpåliggande, att man inte visar en malplacerad sparsamhet, ty det tror jag man kan våga kalla det, på denna titel, som avser att hålla vid full effektivitet just det instrument, som skall möjliggöra ett riktigt uttagande av en mycket väsentlig del av budgetens inkomster.

För övrigt ber jag få framhålla, att taxeringsnämndsordförandenas arbete genom varit nya skattelagstiftningen avsevärt ökats. De ha nu fått besväret med skogsaccisen, och deras skyldigheter med avseende å såväl uppgifter som anmaningar ha väsentligen utvidgats.

Med vad jag nu i korthet anför har jag, herr talman, velat motivera min hemställan till kammaren att i denna punkt följa Kungl. Maj:ts förslag och alltså fastställa ifrågavarande anslagsbelopp till 3,500,000 kronor, vilket jag anser vara erforderligt för ändamålet.

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Förra året begärde Kungl. Maj:t 3,300,000 kronor för detta ändamål och riksdagen beviljade då 3,200,000 kronor. I år har Kungl. Maj:t begärt höjning med 300,000 kronor å det belopp, riksdagen i följ beviljade. Inom utskottet ansåg man därför att det borde kunna gå för sig att begränsa anslaget till 3,400,000 kronor. Visserligen har statsrådet nu meddelat, att det anslag, som beviljats för innevarande budgetår, inte kommer

att räcka till utan kommer att överskridas, men utskottet hade inte föreställt sig att det skulle komma att överskridas med så stort belopp, som skett. Ej heller kunde utskottet tro, att inte en höjning av 200,000 kronor för nästa år skall kunna vara tillräcklig. De upplysningar, som statsrådet nu under debatten kommit med, ha inte varit kända inom utskottet. Om de det hade varit, är det ju möjligt, att utfallet hade blivit något annorlunda. Men då det nu föreligger ett enhälligt statsutskottsutlåtande i denna punkt och andra kammaren redan bifallit detta utlåtande, anser jag mig böra yrka bifall till utskottets hemställen.

*Anslag till
kostnader för
årlig tazering.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 23—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 104, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beräkandet av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.; samt

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans delta- gande i reglering av sjön Torrön.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer ävensom en i ämnet väckt motion.

*Ang.
elektrifiering
av statsbanan
Järna—
Norrköping—
Malmö m. m.*

I en till riksdagen den 7 mars 1930 avlåten proposition, nr 239, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att för vidtagande

Ang. elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö m. m. av förberedande åtgärder i och för elektrifiering av statsbanelinjerna Järna—Norrköping—Malmö, Katrineholm—Åby, Örebro—Hallsberg—Mjölby, Falköping—Nässjö, Arlov—Lomma och Malmö—Trälleborg finge av trafikmedel tagas i anspråk erforderligt belopp.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *H. Laurin* väckt motion, nr 514, däri hemställts, att riksdagen ville uttala sig för att sträckan Stockholm—Uppsala, eventuellt Stockholm—Krylbo, elektrifierades i ett sammanhang med de i propositionen nr 239 föreslagna bandelarna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, måtte medgiva, att för vidtagande av förberedande åtgärder i och för elektrifiering av statsbanelinjerna Järna—Norrköping—Malmö, Katrineholm—Åby, Örebro—Hallsberg—Mjölby, Falköping—Nässjö, Arlov—Lomma och Malmö—Trälleborg finge av trafikmedel tagas i anspråk erforderligt belopp;

b) att herr Laurins i ämnet väckta motion (II: 514) ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Boman: Herr talman, mina herrar! Då riksdagen i maj månad 1920 anslog ett första belopp av 23 miljoner kronor till utförande av elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg, hade jag dristigheten att yrka avslag å Kungl. Maj:ts framställning. Det är denna omständighet och det förhållande, att jag haft anledning att åtskilligt syssla med kostnadsberäkningar och förslag angående elektrifiering av järnvägar som gjort, att jag i dag vågat begära ordet.

Jag vill då genast nämna, att det ingalunda är min mening att yrka avslag å förevarande framställning, men jag vill något belysa innehållet i det förslag, som här gjorts.

Då riksdagen år 1920 fattade sitt beslut, var det fråga om en elektrifiering, som beräknades kosta ej mindre än 103 miljoner kronor i stället för de 43 miljoner, som den till sist kom att kosta. Kalkylen var byggd på den förutsättningen, att anläggningen skulle utföras under åren 1921—24 och att det höga överpris, som skulle utgå för anläggningen, sedan amorterades på 4 år — de höga taxorna antogos skola bestå. Det beräknades, att trafiken på den elektrifierade linjen skulle bli den dubbla mot vad den var 1913, och till propositionen hade fogats tabeller, utvisande förräntningen vid ett kolpris av 150 kronor per ton, 100 kronor per ton och 50 kronor per ton. Någon lägre siffra ansåg man sig den tiden inte böra räkna med, och det anfördes i beräkningarna, att det var otänkbart att man kunde räkna med ett lägre kolpris än 63 kronor per ton. Det förelåg utredningar från svenske socialattachén i London, och denne hade efter ingående beräkningar kommit till det resultatet, att ett lägre kolpris vore framdeles otänkbart. Han hade gjort vissa kalkyler, som bland annat innehöllo att kolfrakterna skulle utgöra minst det tredubbla mot vad de utgjorde före kriget. Ingen av dessa förutsättningar har slagit in. Nu är det ju inte min mening att berömma mig av att jag har varit mera förutseende än andra. Alla de, som gjorde affärer på den tiden, begingo nog misstag, och den som gjort det erkänner nog villigt, att man kan se sakerna olika på det ekonomiska området, särskilt under en sådan högkonjunktur som den, som då var rådande.

Lyckligtvis kom inte den år 1920 beslutade elektrifieringen omedelbart till utförande. Det var nämligen så, att vederbörande hade begärt, att vissa tekniska utredningar först skulle slutföras, och det dröjde mindre än ett halvt år innan konjunkturomslaget kom. Dessa tekniska utredningar voro då inte

färdiga, och ingen regering hade lust, såsom utvecklingen då tedde sig, att sätta i gång med arbetet. Det dröjde ända till 1923, innan regeringen gick in till riksdagen och anmälde, att såvitt riksdagen inte hade något att invända däremot, ämnade regeringen då låta sätta i gång elektrifieringsarbetet. Kalkylerna ställde sig vid den tidpunkten åtskilligt annorlunda. Den beräknade kostnaden utgjorde ungefär 43 miljoner kronor, och trafikarbetet hade sjunkit från 6.4 miljoner tågkilometer enligt den ursprungliga beräkningen till 3.8 miljoner tågkilometer år 1922. Man vågade alltså inte då räkna med någon väsentligt ökad trafik, men man hoppades, att den skulle komma att växa, en förhoppning, som ju också slagit in. Det beräknades då, att man skulle ha ett strömpris av $3\frac{3}{4}$ öre per kilowattimme, och att det skulle vara likvärdigt i ekonomi med ett kolpris av lägst 26 kronor per ton. Elektrifieringen igångsattes nu delvis med det intresset, att man borde minska den svåra arbetslöshet, som vid denna tidpunkt fanns i landet, och även med anledning av att en viss kraftstation, som utbyggt, icke nämnvärt belastats eller i varje fall inte nöjaktigt belastats. Nu är det ju intet tvivel om, att anläggningen Stockholm—Göteborg är utomordentligt lyckad i tekniskt avseende, och belåtenheten med att kunna använda den bör inte vara minst hos den, som ett par gånger i månaden reser mellan Stockholm och Göteborg. Det är givet, att även om en statsanläggning inte är ekonomiskt bärig, så kan det för staten finnas skäl att gå in för elektrifiering för att minska landets beroende av utländskt bränsle.

Men jag blev förvånad, när jag fick läsa den kungl. proposition, som i är avgivits, och den motivering, som däri förebragts för att man nu skall vidtaga förberedande åtgärder för elektrifiering av sträckan Stockholm—Malmö. Där angives nämligen, att överrevisorerna vid statens järnvägar gjort en utredning, som visar, att linjen Stockholm—Göteborg för år 1928 lämnade ett ekonomiskt överskott av 115,000 kronor. Detta belopp 115,000 kronor är ju, när fråga är om ett kapitalutlägg på 43 miljoner, så minimalt, att man egentligen inte skall fästa sig vid det. Men vill man granska innehållet i utredningen, blir åtminstone jag synnerligen tveksam, huruvida kalkylerna hålla. Jag har lyckats erhålla ett exemplar av överrevisorernas berättelse genom vänligt tillmötesgående från en av överrevisorerna, och det kan jag säga utan att därmed på något sätt vara oartig mot herrar överrevisorer för deras i övrigt värdefulla arbete, att nog borde den där utredningen ha betecknats som en utredning inom järnvägsstyrelsen, som tillhandahållits herrar överrevisorer på begäran. Detta har jag även fått bekräftat att den är, ty överrevisorerna sakna möjlighet att göra de kalkyler, som där äro gjorda, däri ingående siffror finnas ej i styrelsens räkenskaper. Emellertid åberopas dessa kalkyler först i järnvägsstyrelsens skrivelse, sedan i den kungl. propositionen och slutligen i statsutskottets betänkande. Utredningen är uppdelad i poster, utvisande kostnadsökning och kostnadsminskning genom elektriska driften Stockholm—Göteborg. Den största posten bland kostnadsminskningarna ligger på personaluppsättningen, som upptagits till över 1.5 miljoner om året. Ja, det behövs inte vara stor felräkning i fråga om antalet av den personal, som har kunnat bortfalla till följd av elektrifieringen, för att det där lilla överskottet på 115,000 kronor skall gå bort, och det är väl tänkbart, att denna personalminskning kan hava tillkommit även av andra skäl än elektrifieringen. Jag kan exempelvis nämna, att Kunze-Knorrbronsen slutfördes samtidigt på materialen i dess helhet, och det är heller inte uteslutet för övrigt, att personalstyrkan tidigare var onödigt hög på denna linje. Då denna, den största, besparingen uppkommer genom den större körhastigheten, är anmärkningsvärt, att det saknas någon höjd utgiftspost till mötande av den ökade underhållskostnad, som väl måste inträda både på rullande material, överbyggnad och underbyggnad. Det

Ang.
elektrifiering
av statsbanan
Järna—
Norrköping—
Malmö m. m.
(Forts.)

Ang. är uppenbart, att det borde finnas en sådan post. Sedan förekommer den elektrifiering märkvärdigaste posten, nämligen en besparing på bränslekotot på 80,000 kronor, men denna är en uppkonstruering genom evalvering mellan vad den elektriska driften kostar och vad kolbränslet kostar. Därigenom kommer man till en besparing på 80,000 kronor. Nu är att märka, att strömpriset efter en överenskommelse med vattenfallsstyrelsen nedsattes från beräknade 3.75 öre per kilowattimme till 2.8 öre. Det kan ju vara likgiltigt, kan man säga, om kostnaderna drabba den ena eller den andra statliga institutionen, då det är samma ägare. Men alldeles likgiltigt är detta inte, om nämligen vattenfallsstyrelsen säljer ström till underpris åt statens järnvägar och därigenom tvingas att gentemot enskilda hålla uppe högre taxor än erforderligt. Det är inte okänt, att särskilt från lantmannahåll bittra klagomål framförts över att taxorna på elektrisk energi äro för höga. Men det märkvärdigaste är det kolpris, som nu beräknas i kalkylen. Det står i utredningen: Kolpriset är beräknat till kr. 20 à 21 per ton gällande pris i importhamn i sept. 1929, och så ha överrevisorerna kursiverat följande ord: »Det är att märka, att varje kronas stegring av kolpriset innebär en höjning av denna besparing med 70—80,000 kronor». Ja, för mindre än en månad sedan var priset fritt på järnvägsvagn för bästa engelska kol mellan 17 och 18 kronor per ton och för oberschlesiska kol 15 kronor per ton. Det skulle alltså i dag vara en skillnad på åtminstone 4 kronor per ton, motsvarande i stället för besparing en kostnadsökning av 320,000 kronor.

Om kraftpriset beräknades efter 3.75 öre, det strömpris, som angavs 1923, per kilowattimme, skulle detta göra en ökning i kostnaderna av c:a 600,000 kronor.

Nu vill jag nämna, att de indirekta fördelarna, som elektrifieringen medför, kunna knappast beräknas i penningar. Att de finnas här, skall villigt erkännas, men att uppskatta dem, såsom skett, till 1 miljon kronor, förefaller mig vara en beräkning på ganska lösa grunder. En del av den trafikökning, som erhållits, har erhållits genom att de snabbare tågen lett till att en stor del av persontrafiken sökt sig andra vägar än den tidigare tog, då det gällde resor till ändpunkterna Stockholm eller Göteborg, och det är inte säkert, att det finns motsvarande förutsättningar vid elektrifiering av sträckan Stockholm—Malmö.

Vidare bör erinras vid jämförelsen mellan linjerna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö, att vid den första elektrifieringen valde man linjen till Göteborg på grund av att kolförbrukningen där 1920 uppgick till 384 ton per bankilometer, under det att kolförbrukningen beträffande linjen Stockholm—Malmö inte var högre än 322 ton. Dessa absoluta tal hålla naturligtvis inte i dag, men jag förmodar, att de talens relativitet är ganska tillförlitlig även nu.

Det är, som jag nämnde från början, ingalunda min mening att yrka avslag på den föreliggande framställningen, men jag vill uttala den förhoppningen, att då anslag för arbetets utförande skall begäras, det måtte föreligga en kalkyl, som man kan anse mera tillförlitlig än den som finnes i överrevisorernas berättelse. Vidare vill jag passa på att uttala det önskemålet, att kammarens ledamöter framgent måtte erhålla överrevisorernas berättelse. Det är endast genom tillmötesgående av en av överrevisorerna, som jag fått ett exemplar.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria väggkorsningar m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar; samt

nr 25, i anledning av väckt motion angående ny lagstiftning om mått och vikt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. *Om gottgörelse åt sökande till folkskollärartjänst för vissa resekostnader.*

Med föranledande av en inom första kammaren av herr *Rydén* väckt motion, nr 224, hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida icke föreskrifter borde utfärdas därom, att sökanden till lärartjänst vid folkskolor, som av skolråd förelades undervisningsprov, skulle av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader.

Friherre **Lagerfelt**: Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utskotts-betänkande, och det finns alltså inga reservanter, som kunna ta upp betänkan-det till skärskådande. Jag tillåter mig att göra det. Ärendet gäller en motion gående ut på skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida icke föreskrifter böra utfärdas därom, att sökande till lärartjänst vid folkskolor, som av skolråd förelägges undervisningsprov, skall av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader.

Vi veta alla hur det går till vid tillsättande av folkskollärartjänster. Tjänsten anslås ledig att sökas hos vederbörande skolråd. Skolrådet skall uppsätta förslag, och några bestämmelser om provs avläggande för tjänstens tillsättande gälla icke. Kallar då skolrådet till prov, så komma de som önska avlägga prov. De som icke vilja anta kallelsen, komma icke till provet, men de stå kvar ändå såsom sökande och föreslagna till tjänsten. Praxis torde dock vara den, att skolråden eller rättare sagt skoldistriktet, om inte helt bekosta de provandes resor, så dock lämna något bidrag genom att till exempel betala järnvägsbiljetten eller ock lämna något fixt bidrag som ersättning för de kostnader, som de provande ha. Men det finns ingenting i lag, som säger att skoldistriktet äro skyldiga att betala.

Nu har utskottet kommit till ett enhälligt beslut om att tillstyrka denna motion, varvid utskottet stöder sig på uttalanden av några styrelser och korporationer, vilkas tillstyrkanden jag tillåter mig att med några ord skärskåda. Först då utlåtandet från skolöverstyrelsen, vilket upptas såsom tillstyrkande. Det är visserligen sant att det inte är avstyrkande, men det tillstyrkande momentet i detta utlåtande får man nog leta efter. I motiveringen står bland annat: »Även i sådana fall, då avläggande av prov i och för erhållande av tjänst äro

Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläro-
tjänst för vissa
resekostnader.

(Forts.)

av mera obligatorisk karaktär, t. ex. för prästerskapet, har det icke ifrågasatts, att resekostnadsersättning skulle tillerkännas de provande. Detsamma gällde för läroverkslärarna på den tid, då provs avläggande krävdes för erhållande av befattning vid allmänt läroverk.» Längre ner står det: »Skulle genom lagstiftning skoldistriktet åläggas ersättningsskyldighet, är det sannolikt, att tillämpningen av den skolråden medgivna rätten att kalla sökande till lärartjänster att avlägga undervisningsprov komme att väsentligen inskränkas», och: »De synpunkter och erinringar, som överstyrelsen nu anfört, synas närmast tala emot ett åläggande för skoldistriktet i den i motionen angivna riktningen. Emellertid kan det å andra sidan icke förnekas, att de av motionären framförda synpunkterna äro beaktansvärda.» Sedan tar överstyrelsen välvilligt upp motionen och slutar med, att den icke vill motsätta sig en utredning. Dock är det ett ord, som jag vill påpeka i sista stycket av överstyrelsens uttalande. Det står där att det bör tagas hänsyn till de obefordrade lärarnas möjlighet att vinna befordran. Det kan ju vara en synpunkt, men hur många äro obefordrade av dem som söka en skolläroanställning? I ett bättre beläget skoldistrikt — det tror jag mig av erfarenhet kunna säga — har man ofta full tillgång på befordrade och meriterade personer, som söka ämbeten, utan att några obefordrade behöva komma i fråga, och någon hjälp eller uppmuntran till sökande av transport tror jag inte någon är sinnad att ge. Med de ord jag sagt om skolöverstyrelsens uttalande tror jag mig ha visat, att dess tillstyrkan är mycket svag.

Sedan komma vi till uttalandet från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläroämbetsförbund. Då ber jag först att erkännasamt få framhålla, att tre herrar inte deltagit i avgivandet av detta utlåtande, nämligen de tre herrar, vilkas namn vi tidigare i detta utskottsbetänkande se, den förste som motionär, den andre som ordförande i utskottet och den tredje som bisittare i utskottet vid ärendets behandling. Men även om jag tacksamt erkänner detta, måste jag säga att ett tillstyrkande från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläroämbetsförbund, då det gäller en löneförbättring för folkskolläroämbetsförbundet, kan man väl inte fästa sig så särskilt mycket vid, ty den kan ju inte gå emot sin egen kärs intresse.

Så ha vi yttrandet från svenska stadsförbundet. Det slutar med att styrelsen finner sig icke böra avstyrka en utredning i ämnet, alltså ett ganska matt tillstyrkande.

Sist komma vi till yttrandet från svenska landskommunernas förbund, avgivet av riksdagsmannen Sven Bengtsson i Norup och kontrasignerat av förre riksdagsmannen Zander. Detta går ut på direkt avstyrkande. Jag tillåter mig läsa upp ett stycke ur detta avstyrkande utlåtande. Det heter där: »Ett lärarval är en akt, som båda parterna, skoldistriktet och läraren, ha intresse utav. Att då i lag föreskriva, att alla kostnader, som äro förenade med platsens tillställande, skola bekostas utav den ena parten, kan knappast anses lämpligt. Då en lärare kallas att avlägga undervisningsprov, är detta inget åläggande, som sökanden *måste* underkasta sig, utan läraren är i sin fulla rätt att avstå från det tillfälle, som beredes honom att avlägga prov. De missräkningar, som för lärarna kunna uppstå på grund av att reseersättning ej utgår, synas kunna reduceras till ett minimum, då de ju på förhand böra kunna förvissa sig om, huruvida reseersättning utgår eller ej. Det av motionären anförda exemplet får väl anses såsom ett sådant undantag, som knappast kan läggas till grund för en lagstiftning. I och för sig strider det heller icke mot den allmänna uppfattningen av vad som är rätt och billigt, att en person, som söker en befattning, själv bestrider de kostnader, som äro förknippade med ådagaläggandet av vederbörlig kompetens. Så är t. ex. fallet med prästerna, vilka själva få bestrida sina med provpredikan förenade kostnader.

Det är för övrigt mycket tvivelaktigt, om en dylik föreskrift kan vara till fördel för lärarevalet. Om skoldistrikt, som är hårt skattetyngt eller eljest lever under små omständigheter, skulle bliva skyldigt att bestrida lärarnas kostnader för resor för undervisningsprov avläggande, är det icke uteslutet att de hellre avstå från provet och förrätta valet med ledning enbart av betygen. med det resultat, att valet icke alltid faller på den läraren, som efter ett avlagt prov skulle hava korats. Fråga är därför, om en dylik bestämmelse, vilken givetvis skulle komma att begränsa de fall, då undervisningsprov skulle begäras, ens ur lärarsynpunkt kan vara önskvärd.

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryr-
tjänst för vissa
reskostnader.*

(Forts.)

Det kan också ifrågasättas, om det ur psykologisk synpunkt är till fördel för skolan att vidga gränserna för skoldistriktens ekonomiska förpliktelser vis å vis lärarna. Detta bör i all synnerhet undvikas, då, som i detta fall, behovet av en sådan åtgärd synes vara synnerligen minimalt.

Då styrelsen för sin del icke kan finna, att något egentligt behov av de åtgärder, som motionären i sin motion ifrågasätter, föreligger, kan den icke heller anse en utredning i saken vara av behovet påkallad.»

Ja, så långt de fyra utredningar, vilka utskottet stöder sitt enhälliga tillstyrkande på. Jag vill med stöd av dessa yttranden yrka avslag på utskottets enhälliga hemställan, och det gör jag av två motiv. Skulle det i motionen föreslagna och av utskottet tillstyrkta stadgandet gå igenom, så skulle för det första kommunerna bli ålagda en ny utgift, som de förut inte varit skyldiga till och som kan bli dem ganska betungande. För det andra skulle därigenom en olikformighet införas vid tillsättande av tjänster, som äro förenade med provs avläggande genom att vid andra tjänster, där prov fordras, de sökande inte ha att räkna med ersättning för kostnader i samband med provets avläggande.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan i ämnet och den i ämnet väckta motionen.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har en mycket ringa räckvidd. De flesta tjänster tillsätts nu utan prov. I regel är det så, att en tjänst, som skall besättas med ordinarie innehavare, skötes någon tid av en vikarie eller extra ordinarie. Har denna provtjänstgöring utfallit någorlunda lyckligt, så befordras den tjänstgörande i regel till ordinarie innehavare av befattningen. I de få fall, där prov förekomma, har det nog varit regel hittills, att skoldistriktet har bekostat resa, det vill säga själva järnvägsbiljetten, och i regel är den provande inackorderad hos någon skolrådsledamot, vanligen kyrkoherden i församlingen, och det kostar varken skolrådet eller den provande läraren någonting.

Jämförelsen med prästerna haltar litet, därför att det i lag är föreskrivet att vid prästerliga tjänster hör prov till ansökningshandlingarna, vilket det inte gör beträffande lärare. Det är kanske beroende på, att prästerna ha ett mindre område att söka inom, de söka ju i sitt eget stift, medan lärarna ha hela landet som ansökningsområde. Beträffande ansökningshandlingarna för läraretjänst är det i lag föreskrivet, att de skola innefatta prästbetyg och läkarebetyg, kunskapsbetyg över avlagda examina och slutligen tjänstgöringsbetyg, där sådana finnas. Däremot säges ingenting alls om prov. Skolrådet kan begära, att den sökande avlägger prov, men denne kan antingen tillmötesgå denna begäran eller också underlåta att göra det. En lärare kan också själv begära att få prova, och skolrådet kan antingen tillåta honom eller neka honom det. Då prov alltså inte hör till det ordinarie ansökningsförfarandet eller de ordinarie ansökningshandlingarna, tycker jag det är rimligt, att den, som vill komplettera ansökningshandlingarna utöver vad lagen föreskriver, bör också betala denna komplettering. Är det skoldistriktet, som begär prov, så bör skol-

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryr-
tjänst för vissa
resekostnader.* distriktet betala resan, och är det läraren, som begär prov, så bör han betala resekostnaderna själva.

Utskottet har inte gått in för vare sig det ena eller det andra, utskottet har endast konstaterat att här föreligger en lucka i lagstiftningen, ett ovisshetsmoment, som bör undanröjas, och jag föreställer mig, att ingen i kammaren kan ha någonting emot, att ett otydligt stadgande förtydligas. Den utredning, som här påkallas, behöver ju inte bli en stor apparat. Den kan ske genom ämbetsverken, i detta fall genom skolöverstyrelsen, och således inte kosta staten någonting. Skolöverstyrelsen har varken sagt ja eller nej, men om riksdagen skriver till Kungl. Maj:t blir väl skolöverstyrelsen tvungen att säga antingen det ena eller det andra. Huvudsaken är ju att man får veta, hur det skall vara, så att man inte svävar i okunnighet.

Jag vill sluta med att betona, att frågan är ytterst liten till sin omfattning, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm: Herr talman! Då friherre Lagerfelts anmärkning att det saknades någon reservation mot detta utskottsbeslut tydligen var riktad mot herr Boberg och mig, tar jag mig friheten att med några ord söka förklara den ställning vi intagit i denna fråga.

I slutet av det yttrande som är avgivet av svenska landskommunernas förbund säges: »Då styrelsen för sin del icke kan finna, att något egentligt behov av de åtgärder, som motionären i sin motion ifrågasätter, föreligger, kan den icke heller anse en utredning i saken vara av behovet påkallad.» Denna uppfattning har även i stort sett förfäktats av såväl herr Boberg som mig i utskottet, och den motsvarar ju ungefär de synpunkter, som här framförts av friherre Lagerfelt. Men jag ber att också få hänvisa till utskottets motivering, där det står: »Med hänsyn särskilt till vad landskommunernas förbund anfört, synes tvekan kunna råda angående angelägenheten av att de av motionären ifrågasatta föreskrifterna komma till stånd.» Det är på vår önskan och i samförståndets tecken, som denna punkt införts i motiveringen.

Läget är ju sådant, att i dessa konkurrensens tider blir det alltmera vanligt, att personlig inställelse kräves vid befattningars tillsättande. Man kan då kanske fråga sig, varför i detta avseende just folkskollärarekåren skall inta någon gynnsam undantagsställning. Vidare kan man, såsom landskommunernas förbund också framhållit, till en viss grad ställa sig tvivlande till det allmännyttiga resultatet av frågans lösning i motionens syfte. Det kan ju nämligen hända, att en församling med svag ekonomi av kostnadshänsyn kan tänkas underlåta att kalla till prov, och att valet därigenom kommer att förskjutas i icke önskvärd riktning. Å andra sidan kan ju en duktig lärare gå miste om förmånen att få avlägga prov just av dessa ekonomiska skäl från kommunens sida, och därigenom kanske också gå miste om en god plats, i vilket fall naturligtvis själva resekostnaderna för honom hade spelat en underordnad roll. På det sättet kan man rent av säga, att detta förslag skulle i viss mån gynna de svagare krafterna. Emellertid har, såsom också av utskottets ordförande framhållits, frågan av oss ansetts vara av en ytterst ringa betydelse, just därför att det numera nästan överallt är praxis, att ifrågavarande resekostnader betalas. Friherre Lagerfelt gjorde en jämförelse med prästerna, eller syftade åtminstone på dem, som äro skyldiga att vid avläggande av prov själva betala sina resekostnader. Men där är ju provpredikningars avhållande obligatoriskt, vilket det inte är ifråga om folkskollärares avläggande av undervisningsprov. Vi ha emellertid till sist, just på grund av frågans obetydliga innebörd, enats om att inte motsätta oss en utredning. Vi ha enat oss därom i samförståndets tecken, varvid såväl kläm som motivering så

avfattats, att intet förhandslöfte givits om ett framtida stöd i själva sakfrågan, ifall utredningen till äventyrs skulle komma att motivera ett positivt förslag. Jag skall dock ta mig friheten att till sist göra ett litet påpekande och ett förslag till en liten ändring av själva klämman. Det gäller det sista ordet »reskostnader». Jag ber bara att som ett förtydligande få framhålla, att inom utskottet den meningen torde ha varit enhällig, att i »reskostnader» endast skulle inberäknas verkliga, direkta reskostnader, så att det inte skulle kunna bli tal om vikariatsarvoden eller dylikt. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till detta utskottsförslag med den ändringen, att sista ordet »reskostnader» utbytes mot orden »direkta reskostnader».

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryr-
tjänst för vissa
reskostnader.*
(Forts.)

Herr Norling: Herr talman! Redan i utskottsbetänkandet framhålles att den föreliggande frågan har en jämförelsevis liten räckvidd, och denna synpunkt har också kraftigt understrukits av utskottets ordförande i det anförande han nyss höll. Det förhåller sig ju i själva verket på det sättet, att de flesta skoldistrikt som påkalla undervisningsprov redan ha för vana att ersätta kostnaderna. Men dessutom finns det en annan sida av saken, som man rimligen bör ta hänsyn till, och det är att undervisningsproven överhuvud taget torde bli mer och mer sällsynta. Jag känner till ganska många stora skoldistrikt, där man aldrig kräver undervisningsprov, och någon olägenhet därav har, så vitt jag känner till, aldrig förmärkts. Jag tillhör själv skolstyrelsen i ett sådant större distrikt, och jag kan vitsorda, att ingen som helst olägenhet förmärkts därav, att prov aldrig ifrågakommer, utan befattningarna tillsätts helt enkelt på basis av den kannedom om de sökande, som man kan inhämta med stöd av deras ansökningshandlingar. Om det är möjligt att i större skoldistrikt gå till väga på det sättet, så bör det också kunna gå för sig snart sagt överallt, och jag kan knappast tänka mig något fall, då det verkligen är nödvändigt att påkalla undervisningsprov. Men om det är så, att det är ekonomiskt betungande för lärarna att underkasta sig denna skyldighet att avlägga undervisningsprov, vilket man ju mycket väl kan tänka sig, så bör ju hela saken kunna ordnas på det sättet, att lärarna helt enkelt vägra att underkasta sig en sådan skyldighet. Bli det enighet härom, skulle ju frågan vara löst på det allra enklaste och lämpligaste sättet.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om avslag. Jag tycker verkligen att det skulle bli en synnerligen onödig utredning, och det finns inga som helst bärande skäl, som tala för att man skulle sätta i gång en dylik.

Herr Rydén: Herr talman! Denna fråga ligger till på det sättet — det är inte gjort någon utredning, men jag skulle gissa, att det förhåller sig så — att åtminstone tre fjärdedelar av skoldistrikten i Sverige ha ansett det alldeles självklart, att när de påkallat prov av en lärare, och särskilt om han skall resa långa vägar, så betala de reskostnaderna. Ifrån den landsända, där jag har varit mest bosatt, känner jag faktiskt inte till något fall, när man inte ansett detta självklart. Jag har själv varit ordförande i folkskolestyrelsen i Malmö i åtskilliga år, och det var aldrig tal om någonting annat. Det var en självklar sak, att kallade man lärare till prov — och det gällde ofta nyexaminerade lärare, som inte hade några inkomster, som många gånger inte hade fått något arbete ens, utan bara hade sina skulder och ingenting annat — så borde man betala resan. Det har därför förvånat mig, att man har mött sådana fall, varav jag har påpekat ett i motionen och varav flera andra finnas. Men ett undantag ifrån denna allmänt tillämpade regel är Stockholms stad. Nu skola mina åhörare inte tro, att jag har någon särskilt fientlig känsla mot Stockholms stad, när jag säger det, men nog har det synts ganska

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryr-
tjänst för vissa
reskostnader.*

(Forts.)

egendomligt, att medan så vitt jag vet alla andra städer, som påkalla prov, betala sina lärare, så gör inte Stockholm det. Det behöver naturligtvis inte göra det, därför att det kallar inte till prov den, som kan anses inte ha några som helst utsikter. Men så inträffa sådana fall som det, som tydligen upprört baron Lagerfelt, för att jag har åberopat den landsända, där han är bosatt. Det inträffar, att ett skoldistrikt kallar en hel rad sökande från Östersund och trakten av Gävle o. s. v. En av de sökande skriver till skolrådet och frågar: Jag får väl resan betalad? Och då svaras det: Det skall skolrådet fatta beslut om. Han reser, och resekostnaden blir stor. När han kommer, erfar han, att skolrådet inte fattat något beslut. Han skriver en månad senare och ber att få sin reseersättning och får inte ens svar på denna framställning. Det är naturligtvis sådana saker, som man reagerar mot, och särskilt att det i allmänhet gäller unga och fattiga lärare, många gånger arbetslösa. Det är sådant, som har upprört de unga lärarna. Och förhållandena ha ju blivit värre genom den arbetslöshet och det överskott på lärare, som finnes. Kampen om en plats har blivit starkare, och det kan hända, att en ung lärare, som aldrig egentligen har haft några inkomster ens, kan få fara och prova på flera olika ställen och betala resekostnader, som naturligtvis kunna bli mycket olika, men som även kunna bli ganska stora.

Man har sagt, att det är i och för sig ingen undantagsställning, som man här har skapat för folkskollärarna, emot t. ex. prästerna eller andra, som få prova. Ja, jag vill framhålla det, herr talman, att det är en väldigt stor skillnad beträffande vad som gäller för folkskollärarna och vad som gäller exempelvis för prästerna. Den stora skillnaden är, att man kallar aldrig en präst till prov, om han inte står på förslaget. Han är sålunda redan uppsatt av domkapitlet på förslaget, han står som en av de tre, och kallas han som fjärde provpredikant, så står han i det fjärde förslagsrummet. Denna chans har alltid den, som kallas till prov till prästtjänst, att han kommer med till val. Men folkskolestadgan föreskriver, att proven skola föreläggas före förslagens upprättande, och sålunda kan man kalla en hel skara av lärare, och de veta inte, om de överhuvud taget komma på förslag, efter det att de avlagt sina prov. Det är på det sättet, som jämförelserna inte hålla, utom att det ju är en stor skillnad även därutinnan, att prästerna i allmänhet äro hänvisade till relativt korta resor till följd av stiftsbandet, och det blir aldrig så stora kostnader där, som när man kallar en lärare långväga ifrån, varvid resekostnaderna bli ganska stora.

Jag skulle tro, att herr Norlings stad tillhör dem, som inte ansett det oriktigt att ge lärarna resekostnad, när man kallar dem till prov. Nu har han framkastat den meningen, att proven inte behövas, och han rådde lärarna att vägra prova. Det är klart, att med den stämning, som finnes bland de unga lärarna, kan det ju tänkas, att han har anvisat en väg, som de komma att diskutera, men jag har inte sett saken på det sättet. Jag vet ju, att nog äro proven impopulära. Läroverkslärarna hade prov en gång i tiden, och de kämpade för att slippa dem. De avskaffades också 1904 i samband med den nya läroverksstadgan, och det är klart, att det finnes en sådan strömning också bland lärarna i folkskolorna, och den får helt visst stöd, ifall man skulle göra flera sådana erfarenheter, som nyss åberopats från något håll. Men jag frågar: Är det så säkert, herr Norling, att den synpunkt, som en stor stad kan lägga på frågan om prov, är tillämplig på landsbygden? Jag undrar, om inte landsbygden skulle reagera ganska starkt emot den tanken, att den skulle gå till val av en skollärare, utan att någonsin ha sett honom. Man har sett ett betyg för vederbörande, men känner honom inte, man har inte varit i tillfälle att bilda sig något personligt intryck av mannen eller kvinnan, som söker till befattningen. Vi kunna se det i städerna på det sättet.

tet. Jag vill säga, att vi otvivelaktigt inte kallade till prov i så stor utsträckning i den stad, där jag varit bosatt, men vi brukade dock kalla någon gång, när vi hade någon sökande, som hade goda betyg, men vi ville ha ett personligt intryck av honom, men nog komma landsbygdens socknar ändå att ganska starkt reagera mot tanken att välja lärare, utan att lärarna varit och provat på platsen, utan att man har ett personligt intryck av dem. Sedan kommer det naturligtvis också att bli ganska »olustigt» för lärarna på ett sätt, därigenom att man kan säga, att de lärare, som äro födda i en avlägsen del av landet och inte ha kunnat göra sig så vitt kända, därigenom beskåras möjligheten att komma ned till den ort, där en lärarplats är ledig, och genom ett prov göra ett visst intryck och skapa en chans.

Detta är, herr talman, inte någon stor fråga, det skall jag vara den förste att erkänna, men det gäller i regel unga, fattiga och ofta arbetslösa lärare, som inte ha någonting annat än skuld och som få kämpa en ganska hård kamp för att erhålla en anställning. Om de då skola kallas till prov på det ena hållet efter det andra med långa resor — de veta att visserligen äro de inte skyldiga att resa, men de veta, att resa de inte, ha de inga som helst utsikter att få någon anställning — då menar jag, att den rent humanitära synpunkten bör i detta fall göra, att man är med om den tanke, som ligger till grund för motionen. Det största samhälle, som skulle träffas härav, om det skulle bli föreskrifter i förevarande riktning, skulle vara Stockholms stad, som tillämpar den mot lärarna ogynnsamma taktiken, och vidare skulle en och annan landskommun drabbas därav, de övriga ha funnit överensstämmande med det naturliga rättsmedvetandet att betala resan, om de kunna det.

Jag vill i anledning av vad herr Tamm anförde säga, att jag har inte tänkt någonting annat, när jag skrev motionen, än vad han yrkade i sitt ändringsförslag, så att jag har ingenting emot att biträda det yrkandet. Det är inte meningen, att det skall skrivas räkning på resor med dagtraktamente och sådant, att det skall skrivas efter resereglemente eller sådant, utan de direkta kostnaderna för biljetter eller buss eller skjuts, eller vad vederbörande få använda för att komma, järnväg eller båt o. s. v., är det, som det här gäller.

Jag kan för min del, herr talman, biträda herr Tamms yrkande, eftersom det inte strider emot motionen och varit tanken i motionen.

Herr Wagnsson: Åtskilligt av vad min ärade vän herr Norling här anförde skulle jag kunna instämma i. Först och främst måste jag säga, att det är en mycket liten fråga, som vi nu diskutera, och jag har också den uppfattningen, som han gav utryck åt, att lärarproven mycket ofta äro onödiga. Den slutsats, han kom till, anser jag dock inte fullt harmonierar med hans yttrande i övrigt. Jag skall försöka att utöver vad herr Rydén nyss anförde ge ytterligare ett exempel på önskvärdheten av att reglerande bestämmelser här komma till stånd.

Det förhåller sig så, att där möjligheten till prov utnyttjas lojalt, där ett skoldistrikt önskar kalla lärare som det anser meriterade för tjänsten för att vederbörande skola få bilda sig en personlig uppfattning om dem, i dessa fall torde nästan undantagslöst — det finns ett stort undantag, och det är det fatiga Stockholm, som inte anser sig ha råd att betala några resekostnader — reseersättning ges åt dessa lärare. Men vid sidan av detta lojala utnyttjande av proven förekomma också vissa tillfällen, då skoldistriktet på ett illojalt sätt utnyttja de möjligheter, folkskolestadgan här eventuellt ger.

Jag berör här, herr talman, en fråga, som för lärarkåren har åtskilligt större betydelse än denna lilla detalj, som motionen tagit upp. Det är överhuvud taget befördningsmöjligheterna inom lärarkåren, som det gäller. Det förekommer bestämmelser, som fastslå, att då en lärartjänst skall tillsättas, skall först

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryrket
tjänst för vissa
resekostnader.*

(Forts.)

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläro-
tjänst för vissa
resekostnader.*

(Forts.)

ett förslag upprättas, och vid upprättandet av detta förslag kan man föra fram de tre, som äro mest meriterade för befattningen, och sedan äro skoldistriktet berättigade att välja, vilken av dessa tre de önska.

Nu förekommer emellertid ofta, att man i skoldistrikt vill av hänsyn, som icke kunna anses ha något att göra med skolans intressen, gynna en speciell kandidat ifrån orten, som har släktskapsförbindelse i orten eller som man av andra anledningar vill ha vald till befattningen. Man kan inte få honom placerad på förslag, då man jämförde betygsmeriter, som förekomma i ansökningshandlingarna. Man anser sig då här fått en liten möjlighet att gå kring bestämmelserna. Man gör då så, att man plockar ut dem, som äro berättigade till förslag, och kallar dem till prov. De få då resa, kanske oftast på egen bekostnad. Sedan kallar man den lärare, man vill ha till befattningen, på prov, och sedan sätter man betyg över proven och förklarar, att den, som man vill gynna, avlagt ett så väsentligt mycket bättre prov än de andra, så att det väger upp det minus i fråga om övriga meriter, som finnes. Så gör man upp ett förslag, där man oftast på tredje förslagsrummet placerat den, man vill välja. De andra kunna roa sig med att klaga hur mycket som helst, det finns oftast ingen möjlighet att vinna rättelse på grund av det sätt, på vilket man utnyttjat möjligheterna med prov. Nu menar jag, att om ett skoldistrikt vill till — jag kan i hastigheten inte finna något bättre uttryck — mackel utnyttja provinstitutionen, då kan man fordra, att det får betala de direkta resekostnaderna för dem, som kallas till prov. De flesta skoldistrikt kalla inte alls till prov, och de, som göra det, ge redan nu till allra största delen reseersättning åt dem, som äro kallade till prov. Beträffande det lilla fåtal, som skulle drabbas av förändrade bestämmelser, tycker jag, att man har inte någon anledning att hysa större hjärtnupenhet beträffande dessa kommuners ekonomi.

Jag har för min personliga del inom utskottet anslutit mig till den kompromiss, som tillkommit på det sätt, herr Tamm meddelade i kammaren, och jag har inte alls någonting emot den modifikation i förslaget, som herr Tamms yrkande innebar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med det ändringsyrkande, som innefattas i vad herr Tamm anförde.

Herr Norling: Med anledning av herr Rydén's yttrande skulle jag vara vilja säga, att det lämpligaste synes vara att alldeles taga bort provskyldigheten. Ifall man vidtog den åtgärden, skulle man få en fullkomligt rationell lösning av denna fråga, och det förefaller mig, som om inte minst ur lärarnas egen synpunkt det skulle vara mest tilltalande att gå den vägen. Här har åberopats, att förhållandena i vissa mindre skoldistrikt på landsbygden ofta äro sådana, att man inte kan jämföra dem med de förhållanden, som råda i ett större stadsdistrikt, och det torde vara riktigt. Men säkert är nog, att mängdestädes även på landsbygden tillämpar man ett förfaringssätt, som går ut på att lärartjänsterna tillsättas utan prov. Jag har talat med åtskilliga kommunalmän från landsbygden, och de vitsorda, att proven bli mer och mer sällsynta. Har det varit möjligt att beträffande läroverken ordna det så, att platserna kunna besättas utan prov, så borde det ju inte vara omöjligt att ordna det på samma sätt med avseende på folkskolan.

Jag är för min del inte alls angelägen om att stödja stockholmarnas sparsamhetssträvanden på lärarnas bekostnad; jag tycker tvärtom, att om de små skoldistriktet ute i landsorten anse sig kunna betala resekostnader åt lärare, när prov påkallas, så borde även den stora Stockholms kommun kunna komma ut med dessa belopp, men jag undrar ändå, om man inte först som sist borde gå den rationella vägen till en lösning av frågan.

Beträffande vad min ärade vän herr Wagnsson anförde, nämligen att man

använder denna provinstitution på ett illojalt sätt i en del skoldistrikt, så vill jag säga, att det påståendet kan naturligtvis äga sin riktighet, men jag skulle hålla det för sannolikt, att om ett förslag, som har tillkommit på det sätt, som herr Wagnsson skildrade, skulle bli överklagat av någon av de medsökande, skulle detta förslag utan tvivel falla.

*Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläro-
tjänst för vissa
reskostnader.*
(Forts.)

Herr Boberg: Friherre Lagerfelt underströk i sitt anförande med en biton av dels förvåning, dels kanske något ironi, att utskottet hade uttalat sig *enhälligt*. Nu är det ju så, att inom ett utskott diskuteras det rätt mycket om den föreliggande frågan, och det kompromissas också inte så litet, för att man om möjligt skall kunna komma till något resultat. Jag förde i utskottet den talan, som friherre Lagerfelt fört här i kammaren, och de citat, som han gjort ur de bilagor, som åtfölja utskottets betänkande, har jag anfört i utskottet ungefär på samma sätt som han gjorde här. Jag tänkte även reservera mig mot utskottets förslag, men så rådgjorde jag med en del kamrater här i kammaren, som ha kännedom om, hur det förhåller sig i landsorten med avseende på denna sak, och de sade, att frågan var av liten betydelse och att praxis i allmänhet var, att de lärare, som ålades att avlägga prov, redan nu erhöles ersättning. Därför kommo herr Tamm och jag överens om att biträda utskottets förslag, men under den förutsättningen, att ersättningen endast komme att gälla själva resans omkostnader, icke vikariatsersättning, icke dagtraktamente under tiden o. s. v. Jag ber att få betona detta, på samma gång som jag yrkar bifall till det av herr Tamm nu här i kammaren framställda förslaget om ändring i klämman.

Häri instämde herr *Svensson, Martin*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Tamm*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att mellan orden »förenade» och »reskostnader» insköttes ordet »direkta»; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Tamms yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Friherre *Lagerfelt* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Tamms yrkande i avseende å första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om gottgörelse
åt sökande till
folkskolläraryr-
tjänat för vissa
reskostnader
(Forts.)

Då emellertid herr *Johansson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;
Nej — 42.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25 i anledning av väckt motion om rätt för suppleant i utrikesnämnden att vid förfall för ledamot inträda i nämnden.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 243, hade herr *David Bergström* hemställt, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen:

§ 50.

Den i 54 § regeringsformen — — — sina befattningar.

Suppleant inträde i nämnden, när ledamot avgår eller får förfall. Beträffande den ordning, som vid inträde skall iakttagas mellan suppleanterna, gälla enahanda bestämmelser som i fråga om suppleants inträde i utskott.

Konungen — — — — — förordnar Konungen.

Skulle — — — — — nämnden sammankallad.

Ledamot — — — — — bestämda grunder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen i anledning av motionen I: 243 måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.)

(Utskottets förslag.)

Den i 54 § regeringsformen — — — — — sina befattningar.

Suppleant må ej inträda såsom ledamot i annat fall än då ledighet i nämnden inträffat. Beträffande den ordning, som vid inträde skall iakttagas mellan suppleanterna, gälla enahanda bestämmelser som i fråga om suppleants inträde i utskott. Ej må den, som är suppleant, övervara nämndens sammanträden.

Inträffar ledighet i nämnden, inträde suppleant såsom ledamot i den avgångnes ställe. Har ledamot hos Konungen anmält förfall, må suppleant kallas att i den frånvarandes ställe tjänstgöra i nämnden. Beträffande den ordning, som vid inträde skall iakttagas mellan suppleanterna, gälla enahanda bestämmelser som i fråga om suppleants inträde i utskott. Ej må den, som är suppleant, i annat fall än här ovan sägs övervara nämndens sammanträden.

Konungen sammankallar — — — — — förordnar Konungen.

Skulle — — — — — sammankallad.

Ledamot — — — — — grunder.

Reservation hade avgivits av herr *Reuterskiöld*, som av angivna orsaker inom utskottet avstyrkt förslaget och yrkat dess avstyrkande.

*Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.*

Herr **Reuterskiöld**: Jag har begärt ordet för att i anslutning till min reservation be att få yrka avslag på utskottets hemställan. Denna hemställan innebär den ändring, att i utrikesnämnden skall kunna inkallas suppleant vid tillfälligt förfall för ledamot. Hittills har den regeln varit gällande och är ännu i grundlagen gällande, att suppleant icke inträder vid tillfällig ledighet utan endast, när ledighet uppstår, d. v. s. ledamot avgår. Då inrycker han i dennes ställe såsom ledamot. Nu vill utskottet här i anslutning till tidigare gjorda uttalanden, som dock förfallit genom riksdagens kamrars olika beslut, förändra denna regel, så att en suppleant skall kunna av Konungen inkallas vid tillfälligt förfall. Det betyder ju praktiskt taget, när utskottet icke samtidigt vill tillåta, att andra suppleanter inkallas än sådana, som skola träda i stället för en tillfälligt förhindrad, det betyder, säger jag, att dessa övriga suppleanter icke kunna övervara förhandlingarna, men då inträder den situationen, att den suppleant, som inkallas, ingen aning har om vad som förut förekommit; han har inte ens kunnat få de handlingar sig tillsända, som i sista stund bruka per post utsändas till ledamöterna, utan han kommer med helt tillfälligt. *Konsekvensen av denna ändring blir därför förr eller senare, att samtliga suppleanter få lov att kunna inkallas*, att man måste ändra grundlagen därhän, att möjlighet för samtliga suppleanters inkallande beredes Konungen. Om inte så sker, kommer man att sväva i det blå med avseende å dessa tillfälligt tjänstgörande suppleanter.

(Forts.)

Nu anser utskottet, att sådan inkallelse av suppleanter för deras informations skull, liksom suppleanterna i utskottet sitta närvarande och åhöra debatterna, skall inte få äga rum inom utrikesnämnden. I denna punkt är jag fullkomligt ense med utskottet, men om man vill bevara detta krav som en huvudpunkt, kan man inte komma ifrån, att man måste avslå också detta tillfälliga inkallande, ty det tillfälliga inkallandet leder med nödvändighet till informationsinkallelsen av alla.

Då jag anser det vara mycket viktigare, att man bevarar den stränga begränsning, som nu föreligger, och inte utvidgar kretsen till att omfatta alla suppleanter, vilket blir konsekvensen, ehuru utskottet vill söka undvika den nu, så har jag hellre velat stämma i bäcken än i ån, och därför, herr talman, har jag, i full anslutning till vad jag vid tidigare riksdagar yrkat och yttrat, hemställt om avslag på motionen. Jag tillåter mig därför också hemställa, att kammaren måtte avslå utskottets förslag.

Herr **Bergström, David**: Herr talman! När herr ordföranden i konstitutionsutskottet begynte sitt anförande här, så tänkte jag, att han nu möjligen skulle — så föllö egentligen hans ordalag i begynnelsen av anförandet — gå in för att suppleanterna i gemen borde äga tillträde till utrikesnämnden, borde få vara där närvarande just för information, då det ju alltid enligt gällande bestämmelser kunde inträffa, att en ledamot avginge, avginge med döden eller på annat sätt, och att suppleant då skulle vinna inträde i nämnden. När emellertid herr ordföranden hann fram till slutet av sitt anförande, så fann jag ju, att han yrkade avslag på den framställning, som här är gjord, av fruktan för att ett godtagande av densamma skulle leda till en utveckling, som han icke önskar. Han förmenade nämligen att av ett bifall till den framställning, som utskottet här — enhälligt med undantag av herr ordföranden — gjort, skulle nödvändigt bli en konsekvens, att informationssystemet, som han inte är med om, skulle senare komma att antagas av riksdagen.

Jag fruktar icke för denna fara. Jag tror inte, att ett antagande av det för-

Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.
(Forts.)

slag, som nu föreligger, skulle leda därtill. Den faran är målad på väggen av herr ordföranden till hans eget behag. Men däremot vet jag av erfarenhet, att det innebär en betydande olägenhet i flera avseenden, att icke suppleant kan få inträda i stället för ordinarie ledamot i utrikesnämnden.

Jag kan nämna, att vid de två senaste sammanträden, där jag har varit närvarande såsom ordinarie ledamot i nämnden — det sista sammanträdet i utrikesnämnden förlidet år och det första och enda sammanträdet detta år — har vad det parti beträffar, som jag tillhör, det inträffat, att — det var rätt viktiga ting det gällde, i varje fall vid det ena av dessa sammanträden — det partiet inom andra kammaren *icke* var representerat i utrikesnämnden. En person kan vara på resor eller av sjukdom vara hindrad närvara, och då kan det till följd av detta mässfall bli så, att en viss meningsriktning inom riksdagen eller inom en av dess kamrar icke alls blir företrädd inom nämnden. Detta kan ju varken ur regeringens synpunkt eller ur riksdagens vara någonting, som man bör vara tillfreds med, utan fastmera tvärtom.

Då man nu har avverkat de formella bristfälligheter, som vidlåde det förslag, som antogs vid en föregående riksdag i andra kammaren, men här föll endast på formella grunder, så tillåter jag mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Möller: Jag skall endast i allra största korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det på grund av den erfarenhet, jag har ifrån utrikesnämnden. Jag har ju tillhört utrikesnämnden under hela dess existens. Man var mycket försiktig på en sådan punkt som denna, när utrikesnämnden tillskapades som ett alldeles nytt organ för en smula riksdagskontroll över utrikespolitiken, och det var begripligt nog, men nu, när man har en mångårig erfarenhet av de olägenheter, som äro behäftade med omöjligheten av att inkalla suppleanter, tror jag, att det är på tiden, att en reform av detta förslag genomföres. Det är mig fullkomligt obegripligt, vilken skada som därigenom skulle kunna uppstå. Om man menar, att suppleanterna möjligen skulle vara mer lösmynta än de ordinarie ledamöterna — det är ju egentligen det enda skäl, som skulle kunna anföras mot detta förslag — så tror jag, att man bedrar sig. Det är nog så, att suppleanterna komma att känna den dem ålagda tystnadsplikten precis lika tungt som de ordinarie ledamöterna. Det är ju rätt intressant för övrigt, att de enda, som ibland tyckas ha rättighet att bryta mot den, äro regeringens ledamöter.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Herr talman! Frågan om suppleanters inkallande i utrikesnämnden är en grundlagsfråga, som varit föremål för riksdagens prövning upprepade gånger. Jag har därvidlag varit i tillfälle att deltaga i behandlingen av frågan både inom utskott och kammare, och jag har därvidlag städse gått in för avslag på förslaget.

Herr Möller sade, att faran för brytande av sekretessen egentligen skulle vara det enda bärande skälet för, att man skulle ställa sig avog mot förslag i denna riktning. Det kan emellertid, förmenar jag, inte förnekas, att även sekretessen i viss mån kan riskeras av en reform av föreslagen art. Utskottets ordförande erinrade om, att nämnden består av åtta ledamöter från vardera kammaren och att lika många suppleanter utses. Det skulle sålunda bli 32. Nu är det ju visserligen enligt detta förslag inte meningen, att suppleanterna skola inkallas till information, men så småningom kan det ena komma efter det andra. Jag skall sedan en liten smula sysselsätta mig med den synpunkten, som herr Reuterskiöld framhöll. Jag delar hans åsikt om konsekvenserna.

Med det nu föreliggande förslaget kan det ju hända, att faran för sekretes-

sens röjande inte är så överhängande, men den kan bli det så småningom. Blir det så, att sekretessen på ett eller annat sätt skulle bringas i fara, kan sannolikt riksdagen genom sitt beslut i denna fråga skada sitt inflytande ity att kanske Konungen kan bli försiktigare med de ärenden, i vilka nämndens hörande påkallas.

Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.
(Forts.)

Men det finns även andra materiella skäl, som varit bärande för mig. Vad är meningen med denna utrikesnämnd? Jo, meningen är, att Konungen skall kunna förtroligt rådgöra med förtroendemän ifrån riksdagen. Det var meningen att på denna väg skaffa fram en avdelning av riksdagen, som vore intresserad och kunnig. Utrikesärenden äro ofta ömtåliga och svåra, och förmågan att bedöma dem torde behöva så småningom läras in. Man skulle så att säga få några vad man kunde kalla experter på området. Då är kontinuiteten ett nödvändigt villkor. Nämndens ledamöter böra åtskilliga år, år efter år, kan jag nästan säga — ty riksdagen brukar ju omvälja sina förtroendemän — komma tillbaka, och därigenom skulle de få verklig insikt på området. Det finns ingen levande möjlighet för en tillfällig suppleant att sätta sig in i en fråga av den arten utan vidare, utan det skall ske så småningom. För att man skall få kontinuitet är det bättre, att icke suppleanterna inkallas.

Det finns också en annan sida i kontinuiteten, som jag vill peka på, nämligen att ledamöterna i nämnden skola ha klart för sig, att det icke endast är en rättighet att sitta där, utan även en skyldighet. Tro inte herrarna, att där-est nämnden sammankallas under den tid, riksdagen inte är samlad, reglerna om förfall — om suppleant därvid kunde inkallas — skulle få en ganska extensiv tolkning hos vederbörande, så att förfall skulle åberopas mångfaldiga gånger, där det inte fanns? Och då skulle en suppleant inkallas, som icke har samma förutsättningar som en ordinarie. De ordinaries intresse skulle enligt mitt förmenande minskas.

Den ärade talare, som förde utskottsmajoritetens talan, framhöll, att det hade inträffat åtskilliga gånger, att ett parti icke hade varit representerat i nämnden vid något av dess sammanträden. Ja, men är det nu en sådan utomordentligt stor olycka? Jag är inte benägen att här tillerkänna *partiet* någon rätt i denna del, men även om man så gör, kan det väl inte vara så synnerligen olyckligt, om vid ett eller annat tillfälle ett partis målsman icke är med som representant. Inom oss kunna vi gärna få vara oense, men utåt böra vi väl vara enstämmiga, och finner jag intet berättigande föreligga i att åberopa partiintresset som skäl för en reform, som jag anser vara ganska riskabel.

Jag delar nämligen utskottsordförandens bestämda mening, att vad här nu är föreslagit, är det första steget till, att alla suppleanterna skulle komma att inkallas för information. Herr Bergström sade visserligen, att det fanns enligt hans mening ingen fara. Ja, det beror ju på hur man vill se det och vad slutsatser man drar ur allmänmänskliga faktorer, men jag vill i detta hänseende bara hänvisa till den behandling, ärendena ha fått under årens lopp, då denna tanke gång på gång kommit fram. Jag kan för min del icke lugna mig med herr Bergströms kolartro, att det icke skall ske något oönskligt. Jag tror snarare, att herr Reuterskiöld har fullständigt rätt, att detta är första steget, och att inom kort det framkommer anspråk på, att man skall kalla in alla 32. Gör man det, vart tar då intimiteten hos nämndens sammanträden vägen? Inte kan kungen sitta och samtala förtroligt med 32 personer? Visserligen ha inte mer än de 16 rätt att yttra sig, men alla sitta där. Församlingen är för stor.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets förslag.

I detta anförande instämde greve *Spens*.

Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Denna debatt är mycket belysande för utrikesnämndens medeltida inslag i vår författning. Man omger den inte blott med hemlighetsfullhet, utan man söker också omgärda de ledamöter, som av en partislump blivit invalda i densamma, med en nimbus av särskild kompetens och säger, att de förstå sakerna, men inte någon utomstående. Jag försäkrar den siste talaren, att de herrar, som sitta där, äro lika mycket eller lika litet kompetenta att bedöma de särskilda saker, som komma till utrikesnämndens prövning, som vem som helst av oss, som inte sitter där. Vi äro bröder i det avseendet, och varje fråga måste bedömas på grund av sin egen beskaffenhet. Inte kan man för övrigt säga, att dessa suppleanter behöva träning i andra frågor, som framläggas, än i den nya fråga, som kommer inför dem i utrikesnämnden. Här är det precis, som om man satt i ett medeltida mörker, då man hör dessa tal från högersidan i denna sak.

Men jag vill ge herr Reuterskiöld rätt däri, att det här förslaget är ett palliativ. Liksom i andra utskott böra även i detta utskott — ty ett utskott är det i alla fall, som skall representera riksdagen — alla suppleanter få tillträde. Det är kanske för att Kungl. Maj:t är närvarande, som det anses för ett sådant heligt rum, att profana personer böra inte få äga rum, och sedan kryper man bakom den oerhörda okunnighet, som skulle distrahera de ordinarie medlemmarnas sakkunskap härvidlag. Det skulle vara roligt att få vara med om något sådant sammanträde någon gång och se, vad det egentligen går för.

Herr Möller har en gång bekänt för mig, då jag frågade honom, att minst 80 procent av de där föredragna ärendena finns det ingen anledning att behandla hemligt. Jag anar för min del, att detsamma i regel är förhållandet med de övriga 20 procenten. Herr Möller såsom medlem i nämnden måste väl ändå visa den någon veneration och tog därför till en dryg procentsats — 20 % — till förmån för dess hemlighet, och det kan ju alltid finnas ett undantag, t. ex. inför en världsbrand, om vår nationella säkerhet står på spel, så att vi kunna förlora den i morgon, och då är det rimligt, att förhandlingarna äro hemliga, men till dess denna sak inträffar, kunna vi bestå oss med en normal nämnd, och det normala ligger däri, att suppleanter ha tillträde där liksom ock ledamöter — såsom fallet är i andra nämnder.

Vidare bör man i konstitutionellt hänseende förändra nämnden från att vara bara en utbyggnad av statsrådsberedningen, utan protokollsföring och utan förnuft i övrigt, till ett verkligt riksdagsutskott, som behandlar dessa saker — varom jag också mer än en gång tillåtit mig göra framställning.

Jag har, herr talman — och det är därför, jag djärves uppehålla kammarens tid — flera gånger väckt omfattande motioner i frågorna om förhållandet mellan regering och riksdag, och slutligen ledde det till ett riksdagsbeslut om en skrivelse med anledning av några av de obetydligaste frågorna — men det var alltid någonting. Det har emellertid ingenting avhörtts ännu om den skrivelsen.

Ehuru jag är ense med Reuterskiöld om, att detta bara är ett litet palliativ, så är det i alla fall det lilla steg, som den nuvarande parlamentarismen tydligen behöver taga för att kunna taga nästa fjät, och ur den synpunkten, herr talman, tycker jag, att det är synnerligen välbetänkt att nu bifalla utskottets förslag, som i alla fall är en liten ledstjärna i det stora medeltida mörker, som svävar över utrikesnämnden.

Herr Löfgren: Herr talman! Jag vill för att inte förlänga debatten helt kort tillkännagiva, att jag kommer att ge min röst åt utskottets förslag. Det faller av sig självt redan av den anledningen, att jag tidigare deltagit i utarbetandet av förslag i precis samma riktning och även varit med om att fram-

lägga det för riksdagen, ehuru det då fallit. Vad hemlighetsfullheten inom utrikesnämnden beträffar, så är det väl ändå inte så farligt med den, som herr Lindhagen vill antyda. I själva verket är ju den djupa slöja av hemlighetsfullhet, som omgav det gamla hemliga utskottet, väsentligt hävd, ehuru vissa ärenden, som äro av särskild beskaffenhet, kan utrikesnämnden bli ålagd att hålla tyst med. Men i övrigt råder inte, som man i allmänhet är benägen att tro, en sådan där särskild hemlighetsfullhet kring vad som förekommer där.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström, David: Herr talman! Nu ha ju både den nuvarande och den förutvarande ordföranden i konstitutionsutskottet varnat kammaren för de oerhörda faror, de betänkliga ting, som skulle vara förenade med ett bifall till konstitutionsutskottets förslag. Sekretessen skulle bringas i fara, säger herr von Geijer, ifall det framdeles skulle inträffa, att suppleanterna kunde träda in i stället för de ordinarie ledamöterna vid sammanträdena.

Det skulle väl då vara en fara framför allt med avseende å representationen ifrån de stora partierna. Herr von Geijer pekade särskilt på det förhållandet, att det därigenom kunde komma att brista i avseende å kontinuitet, som han uttryckte sig.

Ja, herr von Geijer, det är ju så, att för varje gång en ny regering kommer till här i landet — och vanligtvis hör den hemma i något av de stora partierna — så sker gemenligen ett uppbrott ifrån utrikesnämnden av åtskilliga av dess ledamöter, vilka inträda i regeringen. Och då rycka helt naturligt andra representanter för detta parti, som bildar regering, upp i utrikesnämnden. Och så, när regeringen faller, blir det en liten omplacering igen inom leden i nämnden. Inte medför detta någonting menligt ur kontinuitetens synpunkt och sannerligen inte heller ur sekretessens synpunkt, ifall de personer, som den ena dagen möjligen äro suppleanter, skulle rycka upp till ordinarie och komma in i nämnden!

Ja, herr talman, jag tror, att vi helt lugnt här i första kammaren skulle kunna gå på samma linje, som andra kammaren redan har gått på ett föregående år och, enligt vad jag hör, även i år, och sålunda antaga konstitutionsutskottets förslag, till vilket jag ber att ånyo få yrka bifall.

Herr Lindhagen: Jag måste begära ordet i anledning av vad herr Löfgren sade, att hemlighetsfullheten över utrikesnämnden väsentligen är avskaffad. Det blir den inte, herr Löfgren, förrän det föres protokoll i nämnden och dessa protokoll liksom alla andra statshandlingar äro tillgängliga enligt tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Då är hemligheten upphävd.

Det står för övrigt fortfarande någonting i grundlagen om, att man skall iakttaga försiktighet. I motiven talades det om, att man inte bör omtala, vad som förekommer, annat än för de personer, som ha stadgat politiskt inflytande eller något dylikt.

Det har åtminstone inte jag i så fall, ty jag har frågat flera gånger, och aldrig fått svar utom en gång, då Trygger, som är en uppriktig människa, talade om för mig vad som förekommit i ett ärende, precis vad jag behövde veta. Det befanns inte alls vara något hemlighetsfullt. Varken Sveriges ära eller dess självständighet stod på spel. Jag har en gång hört en frisinnad minister säga, att han som statsråd föredragit ärenden i utrikesnämnden, och han kunde intyga, att det hela vore »bosch». Det är sålunda en vänsterpolitisk erfarenhet av utrikesnämnden.

*Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.*

(Forts.)

Ang.
suppleants in-
träde i utrikes-
nämnden.
(Forts.)

Herr von Geijer: Herr talman! Endast några få ord med anledning av herr Bergströms sista yttrande. Han torde ha missförstått vad jag yttrade angående sekretessen. Jag framhöll särskilt, att det skulle vara möjligt, att man med det förslag, som här föreligger, icke skulle kunna riskera sekretessen, men det var icke under den förutsättningen, jag talade därom, utan det var under förutsättning, att den påpekade konsekvensen inträffat och det var 32 personer närvarande vid nämndens sammanträde. Så föllo mina ord, och det torde nog stenogrammet kunna utvisa. Jag sade, att då kan sekretessnödvändigheten verka dithän, att Kungl. Maj:t kommer att bli försiktig beträffande ärendena, så att vi med ett bifall till utskottets förslag skulle ha motverkat vad vi egentligen syfta till. Det har jag sagt och icke det andra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Reuterskiöld begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner angående fraktlindring å järnväg för hö och andra fodermedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av väckta motioner om anslag för vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 201 av herr *Hansen* m. fl. och II: 353 av herr *Hage* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1930/1931 ställa ett anslag av 300,000 kronor till förfogande att användas på sätt, Kungl. Maj:t funne lämpligt, för att bereda arbete åt ortsbefolkningen i östra Norrbotten genom fortsättandet av i motionerna omnämnda utdiknings- och dräneringsarbete inom Karl Gustavs socken samt för att i övrigt åstadkomma åtgärder för bildandet av nya jordbruk och åstadkommande av kolonisation på Bromsska stiftelsens egendom.

Om anslag till
Broms egna-
hemstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 201 och II: 353 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Gabrielsson*, som yrkat, att utskottet i så måtto ville förorda bifall till motionerna, att ett belopp av 50,000 kronor anvisades och ställdes till G. E. Broms' egnahemsstiftelses styrelses förfogande för att på sätt styrelsen i ett vid utlåtandet fogat yttrande i ämnet föreslagit fullfölja dikningsarbetet å stiftelsens ägor vid Keräsjoeki inom Karl Gustavs socken.

*Om anslag till
Broms' egnahemsstiftelse
för visst dikningsarbete.
(Forts.)*

Herr *Gabrielsson*: Herr talman! I en motion i denna kammare av herr Hansén m. fl. och i andra kammaren av herr Hage m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1930/1931 ställa ett anslag av 300,000 kronor till förfogande att användas på sätt, Kungl. Maj:t finner lämpligt, för att bereda arbete åt ortsbefolkningen i östra Norrbotten genom fortsättandet av i motionerna omnämnda utdiknings- och dräneringsarbeten inom Karl Gustavs socken o. s. v.

Jordbruksutskottet har behandlat motionerna och infordrat yttranden över desamma av lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län, som därvid såsom eget yttrande åberopat ett yttrande av styrelsen för G. E. Broms' egnahemsstiftelse. Jordbruksutskottet har förmenat sig icke kunna vara med om ett bifall till motionerna, därför att man, såsom det också framhållits av de hörda myndigheterna, vid kolonisationen och bosättningen däruppe för närvarande får lov att framgå med stor försiktighet.

Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att riksdagen redan har anvisat ganska avsevärda belopp för utdikning av ett stort odlingsområde i Keräsjoeki, i den finsktalande delen av Tornedalen. Det har varit meningen, att man där i framtiden skulle kunna ordna med bosättning, och det är också meningen, att där skulle så småningom en del av de arbetslösa från Seskarö kunna slå sig ned. Men för att dessa så småningom skola kunna få bosättning där och för att det skall vara möjligt att kunna tänka sig att även exploatera de rika tillgångarna på odlingsmark därstädes — icke mindre än omkring 3.000 hektar — måste dikningsarbetena fullföljas, och nu återstår en hel del sådana arbeten att utföra. Styrelsen för Bromsska egnahemsstiftelsen har därför hemställt om ett anslag av 50,000 kronor för att genom arbetslöshetskommissionen kunna fullborda en del dikningsarbeten, som måste utföras, innan man kan tänka sig börja med någon bosättning. Det är ju så, som vi alla veta, att när man ger sig på sankar myrmarker, för att de någon gång i framtiden skola kunna användas för odling, tager det åtskillig tid, innan de kunna tagas i anspråk. Vad som nu återstår, sedan de stora huvudgravarna äro upptagna, är en del laggdiken och övriga dikningsarbeten, och dessa med arbetslöshetskommissionen kontrakterade arbeten, vilka skulle utföras med hjälp av arbetslösa enligt de uppgjorda beräkningarna, skulle kunna fullföljas, om styrelsen nu finge detta anslag. Man har också tänkt sig, att det för en vidare utveckling där skulle behövas ytterligare medel, men man har i alla fall ansett sig kunna klara det allra nödvändigaste, om man finge detta lilla bidrag.

Jag har i jordbruksutskottet icke kunnat vara med om att föreslå riksdagen att bevilja hela det belopp, som i motionerna begärts, nämligen 300,000 kronor, men jag har dock ansett frågan vara av den vikt, för att arbetet där skall kunna fullföljas, att man icke bör helt och hållet avvisa motionärernas begäran och jag har därför i reservation hemställt om ett anslag av 50,000 kronor att ställas till G. E. Broms' egnahemsstiftelses styrelses förfogande

Om anslag till
Broms egna-
hemsstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.
(Forts.)

för att användas till utförande av de arbeten, som äro planerade å stiftelsens ägor vid Keräsjoki inom Karl Gustavs socken.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa, att kammaren måtte bifalla den av mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Hansén**: Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren redan framhållit, har herr Hage m. fl. i andra kammaren och jag tillika med andra ledamöter från denna kammare i motioner hemställt, att riksdagen ville för att förbereda möjligheterna för kolonisation i östra delen av Norrbotten i Tornedalen, närmare bestämt åt Bromsska stiftelsen för utdikning i Keräsjoki, bevilja ett anslag å 300,000 kr.

Herrarna veta alla, att arbetslösheten i Tornedalen blivit synnerligen svår på grund av nedläggandet av driften på Seskarö. Men icke nog därmed; den starka folkökningen i Tornedalen gör, att det där ständigt är ett överflöd på arbetskraft. Det är därför av den allra största vikt, att möjlighet till arbete och bröd beredes för den uppväxande ungdomen.

Jag ber att få erinra om, att riksdagen år 1924 anslag 465,000 kronor till utdikning av de stora markområdena vid Keräsjoki, som representera, vilket också den föregående talaren upplyste om, en areal av icke mindre än 3,000 hektar. Enligt vad jordbrukssakkunniga beräknat och såvitt man kan bedöma såsom lekman, är det här fråga om en för odling och bebyggelse synnerligen god jordmån. Det är för övrigt känt, att Tornedalens jord företer en bördighet, som anses rätt enastående på denna breddgrad.

Den första dikning, som utförts tack vare det anslag, jag nu talat om, har resulterat i, att man lagt upp ett väldigt dike genom området. Men på båda sidor om detta dike ligga stora vidder av vattensjuk mark, och enligt vad jag kan förstå kommer denna vattensjuka mark att tränga ihop det stora diket, om man icke fullföljer sekundärdikningen. Man har redan sett, att det är svårt att på vissa sträckor hålla det stora diket öppet. I varje fall är det alldeles uppenbart, att en fullständig dränering av området måste ske, innan markområdet kan bli tjänligt för odling. Detta kan emellertid icke ske, om man icke fullföljer sekundärdikningen på sätt upprättat förslag utvisar. Förslaget avser icke mindre än 176 kilometer sekundärdiken. I motionen har man dels pekat på detta och dels på andra förberedande åtgärder för kolonisation på detta område.

Nu har lantbruksstyrelsen, som yttrat sig i ärendet, vitsordat, att det nog föreligger behov av anslag för den fortsatta sekundärdikningen, och styrelsen för Bromsska stiftelsen har jämväl vitsordat, att det är önskvärt, att anslag här beviljas. Man har dock nu inskränkt sitt äskande till 50,000 kronor men samtidigt betonat, att en del av detta anslag lämpligen borde användas till den försöksodling, som stiftelsen beslutat utföra och för vars utförande det nu saknas medel.

Vad har då jordbruksutskottet sagt om detta? Ja, utskottet har refererat motionerna och de inkomna yttrandena, men jag anser, att utskottet tagit allt för starkt intryck av vad i yttrandena förekommit om, att man bör gå försiktigt fram, då det gäller att kolonisera för industriarbetare. Nu ha vi visserligen pekat på en kolonisation för Seskaröarbetarnas del, i den mån de äro lämpliga som kolonister och intresserade för kolonisation, men jag vill erinra kammaren och jordbruksutskottets representanter här om det förhållandet, att om det också endast vore ett ringa antal av dessa arbetare, som äro lämpliga och intresserade för kolonisation, finns det i Tornedalen fullt av unga torpare- och småbrukaresöner, som ha att välja mellan att kunna få en jordlapp eller att tränga in på industriplatserna och öka de arbetslösas skara. Det är, enligt min mening, antingen beroende på, att man icke tänkt igenom saken, eller ock-

så är det ett de obofärdigas förhinder, då man skyller på, att det icke finns några andra att tillgå som kolonister än industriarbetare. Vill man avhjälpa arbetslösheten genom att få folk tillbaka till jordbruket, kan man gå en annan väg, som leder till precis samma resultat, nämligen att taga de unga jordbrukaresönerna, som fostrats och lärts till jordbrukare och som i många fall icke önska något högre än att få ett eget jordbruk, och sätta dem till kolonister. Detta leder direkt till, att dessa icke tränga in på industriplatserna, och därmed skulle man åstadkomma en reducering av de arbetslösas antal. Eller också kan man gå den tidigare prövade vägen att för kolonisationen använda industriarbetare, vilket även jag finner vara den sämre vägen.

Inför de svårigheter, som nu råda där uppe, ha vi ansett, dels med hänsyn till det redan nedlagda kapitalet och dess nyttiggörande och dels med hänsyn till behovet av ökade möjligheter till jordbruk, att det är synnerligen önskvärt, att detta anslag beviljas. Lantbruksstyrelsen har visserligen sagt, att på grund av nu rådande osäkra förhållanden på jordbrukets område bör man ställa sig ytterligt betänksam inför att starta nya jordbruk. Ja, mina herrar, jag måste säga, att på mig verkar det beklämmande, då jag finner, hurusom jordbrukets främsta myndighet förfaller till förespråkare för modlöshet och hopplöshet för landets modernäring. Jag vill hoppas, att jordbrukarna ute i landet icke taga alltför starkt intryck därav i en tid, då jordbruket pressas hårt av kända svårigheter och då det mer än någonsin erfordras mod och förtröstan och tro på framtiden, om man skall kunna övervinna svårigheterna.

Jag vill också uttala den förmodan, att lantbruksstyrelsen näppeligen med detta uttalande kan ha avsett att rikta sig emot det slags jordbruk, varom här är fråga, nämligen småbruk för den egna familjens försörjning. Icke lär det väl finnas många i detta land, som misströsta i sådan grad om jordbrukets framtid, att man icke ännu och för framtiden skulle kunna lita till jordbruket såsom försörjning för jordbrukaren och hans familj. Väl är det sant, att jordbrukets läge är bekymmersamt, och det är jag den förste att erkänna. Jag är icke främmande för, att småbrukarna, icke minst i Norrbotten, få arbeta tungt och försaka mycket, men det är också min erfarenhet, att då det ekonomiska livets kastvindar draga fram över bygden, sitta de dock trots allt tryggare än säsong- och tillfällighetsarbetarna, som då genast stå handfallna utan försörjning åt sina familjer och falla samhället till last. Min mening är den, att vid en kolonisation bör man redan från början skaffa möjlighet för den, som går in för saken, att existera. Jag vill säga det, att man bör icke vara njuigg, då det gäller att öppna möjlighet för kolonister. Huvudsaken är, att det på ett kolonat skapas ett hem för en familj, som sköter sitt jordbruk och visar sig kunna existera därpå. I alla de fall där detta syfte nås, där är den uppoffring, som staten därför gjort, enligt min mening, väl använda pengar. Den kolonisation, varom här är fråga, har naturligtvis också lärt av de miss-tag, som tidigare begåtts, och har därtill den förutsättningen framför många andra, att det jordområde, som här skall upplåtas, anses vara av synnerligen god kvalitet för jordbruk.

Herr talman! Jag vädjar till kammaren att bevilja det ringa anslag, som reservanten nyss talade för, nämligen 50,000 kronor, och jag är övertygad om, att det beloppet såväl för staten som för den landsända och den befolkning det gäller att hjälpa, är väl använda pengar.

I herr Hanséns yttrande instämde herrar *Almkvist, Asplund* och *Enhörning*.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Det har här, såsom tidigare av föregående talare nämnts, begärts ett anslag av 300,000 kronor dels till utdikning av den Bromsska stiftelsens område och dels, som det säges, för att mildra arbetslösheten i vissa delar av Norrbottens län.

Om anslag till Broms egna-hemsstiftelse för visst dikningsarbete.
(Forts.)

Om anslag till
Broms egne-
hemsstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.
(Forts.)

Den Bromsska stiftelsen har, enligt de upplysningar man kan inhämta av utlåtandet, överlåtit åt arbetslöshetskommissionen att verkställa den dikning, varom det här talas. Arbetslöshetskommissionen har också påbörjat detta arbete, men den säger i sitt utlåtande, att den måst uppskjuta arbetet föregående sommar på grund av brist på arbetslösa. Då ha ju, synes det, motionärerna till alla delar fått en av sina önsknings uppfyllt, ty där är det således icke mer någon arbetslöshet. Såvitt jag kan förstå kommer arbetslöshetskommissionen att fortsätta arbetet, då den icke längre saknar arbetslösa för att utföra detsamma.

Till utskottet ha inkommit vissa yttranden i den föreliggande frågan, vari det visserligen icke direkt avstyrkts men vari man manat till stor försiktighet med att bevilja medel till detta företag. Man har till och med uttryckligen sagt, att det finns största utsikt för, att företaget kommer att misslyckas. Jag behöver icke räkna upp skälen härför, ty herrarna kunna själva se dem i de skrivelser, som förelegat för utskottet och vilka herrarna själva kunna taga del av.

Nu har herr Hansén sagt åt mig, att han skulle försöka plåna ut dessa svaga intryck. Om det är jag, som icke har lätt att fatta, eller herr Hansén icke hade tillräcklig förmåga att göra det hela klart för mig, vill jag lämna därhän, men i varje fall är det icke så lätt att släta ut en verklighet. Utskottet har för sin del ansett, att det icke blivit i tillfälle att bedöma saken i hela dess vidd, och har därför sagt, att det måste överlämnas åt Kungl. Maj:t att närmare undersöka och bedöma, vilka medel som kunna anses erforderliga för denna saks ordnande. Jag har varit med i utskottet vid behandlingen av denna fråga och jag kan säga, att vi gått ut ifrån, att vi icke ville bli stämplade såsom vårdslösa eller att ha begått någon oförsiktighet, och för den skull ha vi avstyrkt motionerna.

Jag skall därför be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansén: Den siste ärade talaren gjorde gällande, att jag sannolikt icke förmått tillräckligt klart vederlägga den försiktighet, som rekommenderats, och de utsikter för ett misslyckande, som givits uttryck för i vissa uttalanden. Jag förmodar, att den ärade talaren bedömde mig rätt. Jag erkänner, att min förmåga är begränsad, men jag torde dock ha framhållit i mitt första anförande, att även jag visste, att ett misslyckande låg nära till hands, om man enbart toge industriarbetare till kolonister. Men jag upplyste kammarrens ledamöter om, att Tornedalen är full av unga präktiga söner till småbrukare och torpare, som ha att välja mellan, om man bereder dem möjlighet till en jordbit, att skapa ett jordbrukarhem, till vilket de helst längta, eller att gå in på industriplatserna och öka de arbetslösa skara, för att efter några år, även de, bli odugliga som kolonister. Jag tror, att det skälet fortfarande håller, och jag utvecklade närmare i mitt anförande min allmänna tankegång beträffande denna kolonisation, nämligen att man naturligtvis i första hand bör taga unga män, som utbildats till jordbrukare och som ha intresse för det kallet, varjämte jag påpekade, att det ledde till samma resultat och minskade arbetslösheten i städerna och på industriplatserna.

Jag vill också säga, att såvitt jag kan läsa rätt innantill, taga de varningar, som herr Henriksson talade om, just sikte på, att man betvivlar, att några av Seskaröarbetarna, alltså industriarbetare, äro lämpliga till kolonister. Stiftelsens styrelse har jämväl givit uttryck åt den tanken och med anledning av dessa försiktighetsskäl tänkt sig till en början endast fem à sex industriarbetare såsom kolonister. Jag vågar till och med vara så optimistisk beträffande Seskaröarbetarna, om vilka det talats och skrivits så mycket, att jag på-

står, att bland dessa tvåhundra arbetare finns det säkerligen fem à sex, som både kunna och vilja bli dugliga kolonister. Men om så icke är fallet, finns det andra att tillgå. Det är väl ändå så, herr Henriksson, att om man har lagt ned 465,000 kronor i avsikt att öppna möjlighet för kolonisation å detta stora område, är det förenligt med god ekonomi och med behovet just för tillfället, att man fullföljer detta arbete och det i ett tempo, som är lämpligt för att man snart skall kunna påbörja odlingen och bebyggelsen. Jag tror sålunda, att man icke kan tala om oförsiktighet, ifall riksdagen nu beviljar detta anslag.

*Om anslag till
Broms egna-
hemsstiftelse
för viss dik-
ningsarbete.
(Forts.)*

Stiftelsens styrelse har ju också betonat i sitt yttrande, att dessa 50,000 kronor skulle bli den till god hjälp för den odling, som den försöksvis vill utföra, innan man börjar plantera ut folk, om jag får använda det uttrycket. Försiktighet är sålunda kännetecknande för stiftelsens styrelses yttrande, och försiktighet är även kännetecknande för de övriga myndigheternas yttranden. Då behöves alltså icke jordbruksutskottet befares genom beviljandet av ett anslag av 50,000 kronor någon förhastad kolonisation på detta område kommer till stånd.

Häri instämde herr *Lindhagen*.

Herr **Gabrielsson**: Jag begärde ordet med anledning av herr Henrikssons yttrande om, att arbetslöshetskommissionen skulle upptaga arbetet igen, då det blev tillgång till arbetslösa. Det är nu emellertid så, att det finns arbetslösa i mycket stor utsträckning, ty hela sågverksrörelsen på Seskarö har ju nedlagts. Seskarö ligger ju i närhet till den plats, som det nu är fråga om att kolonisera. Vidare är det så, att dessa 50,000 kronor, som skulle ställas till stiftelsens förfogande, skulle användas just för att stiftelsen tillsammans med arbetslöshetskommissionen skulle kunna fullfölja det arbete, som redan påbörjats. Arbetslöshetskommissionen måste emellertid ha ett visst anslag även ifrån jordägarna. I detta fall är det den Bromsska stiftelsen, som är jordägare, och den har icke tillgång till några medel för att kunna fullfölja de nödvändiga dikningsarbeten, som en gång påbörjats. Det har varit meningen, att dessa 50,000 kronor skulle användas för det ändamålet.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Det finns väl ingen ledamot på Norrlandsbänken, som tror, att det varit någon i utskottet, som icke varit välvilligt stämd mot norrlänningarna och även emot motionärerna. Det framgår tydligt av vår motivering. Vi ha velat hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t. Det finns ju ett arbetslöshetsanslag och varjehanda medel, som äro tillgängliga för sådana ändamål som det ifrågasvarande. Vi ha således gjort allt vad på oss ankommer för att få deras önskan uppfylld, men vi ha sagt, att vi icke ha möjlighet att bedöma frågan, så att vi kunna taga på vårt ansvar att för riksdagen föreslå något sådant, som här ifrågasättes.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Herr **Winberg**: Herr Henriksson undrade, om det var någon på Norrlandsbänken, som betvivlade utskottsledamöternas välvilja i det här föreliggande fallet. Ja, jag skulle kunna gå så långt, att jag skulle kunna säga, att jag står nog något tvivlande i det avseendet, men jag kan ju säga, att när utskottsledamöternas välvilja nu, såsom upprepade gånger tidigare varit fallet, icke kan komma längre än till en något så när välvillig *motivering*, är det icke mycket att tacka för denna välvilja, ty det kunna icke Norrlands arbetslösa leva på — sedan må man tycka det vara aldrig så bra, att det åtminstone blivit en välvillig motivering.

Om anslag till
Broms egna-
hemsstiftelse
för vissit dik-
ningsarbete.
(Forts.)

Vi känna till denna välvilja. Jag har haft erfarenhet av under 20 års tid, att man ifrån utskottens sida tycker sig ha gjort en god gärning, då man kommit med en något så när välvillig motivering. Nu är det emellertid märkvärdigt detta, att då det är fråga om att vidtaga praktiska åtgärder för att verkligen stödja eller hjälpa den stora armé av arbetslösa, som finnes, så är man mycket angelägen att framhålla, att man icke kan handla på det sättet, att man blir betraktad såsom »vårdslös», som herr Henriksson nu uttryckte sig, och då är det en alldeles förfärligt stor försiktighet, som lägges i dagen, en försiktighet, som sannerligen skulle vara på sin plats vid många andra tillfällen, då det gäller andra anslag ifrån riksdagens sida.

Herr Henriksson sade: Vi ha gjort så mycket vi kunnat; vi ha hemställt om att det måtte bli en mera allsidig undersökning! Det är fortfarande det gamla vanliga, att man måste undersöka! Det ena året efter det andra går, men det blir icke mer än undersökning. Jag hemställer till kammarens ledamöter, som jämnt hålla före, att vi visa sådan välvilja icke bara för Norrlands arbetslösa utan för de arbetslösa överhuvud taget, om det i varje fall icke nu är på tiden att vi låta denna välvilja få andra former än välvilliga motiveringar. Det går icke, mina herrar, i längden att möta ett problem som detta bara med sådant.

Nu får jag verkligen säga, att när man i det föreliggande fallet talar om, att arbetslöshetskommissionen skulle fullfölja arbetet, men att det saknas arbetslösa, är det ju redan meddelat, att arbetslöshetskommissionen icke kan fullfölja arbetet med mindre det blir anslag även från jordägarnas sida. Men för det andra är det ej så underligt, om en del arbetslösa draga sig för att arbeta under arbetslöshetskommissionen med dess nödhjälpslöner, när det visat sig, att sedan de arbetat i månadtal, i stället för att de skulle ha någon förtjänst att uppbära, de tvärtom ha blivit skyldiga. Detta sätt att motarbeta arbetslösheten är inte bara inhumant, det är också fullständigt ineffektivt. Framför allt vill jag erinra herrarna, ni, som särskilt tala om, att ni vilja hjälpa jordbruket, att det går icke att råda bot på förhållandena, åtminstone icke uppe i Norrland, genom att bara sikta till, att vi skola få ändrade tullförhållanden. Det kräves något mera, något praktiskt i detta avseende.

Ehuru jag ej är anhängare av, att arbetslöshetskommissionen skall vara den, som vidtager åtgärder för att avhjälpa arbetslösheten, anser jag, att i det föreliggande fallet man nog kan vara med om den summa, som begärts, för att åtminstone göra ett försök till praktiska åtgärder och icke bara låta det stanna vid en välvillig motivering.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Sandén: Herr talman! Jag skall be att i allt väsentligt få instämma i herr Winbergs anförande.

Jag fäste mig vid en passus i herr Henrikssons yttrande, då han talade om, att arbetslöshetskommissionen icke kunnat visa på några arbetslösa, och att det därför, efter vad jag kunde förstå, att han menade, icke heller förefanns något behov att på här föreslaget sätt skapa arbetstillfällen.

Nu är det så, vilket jag förmodar, att herr Henriksson vet, att arbetslöshetskommissionen inregistrerar endast en viss procent av de arbetslösa. Bland dessa registrerade sig säkerligen icke de av motionären här omnämnda torparna och arrendatorsönerna i Norrland, lika litet som torparna och arrendatorsönerna inom andra delar av vårt land. De höra till den ungdom, som växer upp i fattiga hem, och som icke lära något yrke; de få i bästa fall sin utkomst på samma sätt som föräldrarna. Misslyckas de, blir det i regel så, att de stanna i hemmen, så länge föräldrarna orka dra försorg om dem. När det brister härutinnan, återstår inget annat för dem än att antingen ge sig ut som lands-

vägsvandrare eller bli s. k. nasare, d. v. s. att de söka uppehålla livhanken genom att de sälja kängsnören och andra liknande varor.

Jag kan icke tro, att det är första kammarens mening, att vi skola underlåta att göra vad vi kunna för att förhindra denna skaras tillväxt. Jag är förvisad om, att det förslag, som föreligger här, bland annat i någon mån skulle bidraga att lätta trycket både för de fattiga hem, dessa unga människor tillhöra, och för dem själva, och att vi genom att sålunda ge dem arbete skulle bidraga till att göra dem till samhällsnyttiga och dugliga medborgare.

Ur denna synpunkt, herr talman, ber jag att få instämma i det yrkande, som herr Hansén framställde.

Herr Lindhagen: Denna fråga är en liten förpostfäktning före avgörandet om understöd åt det stora och medelstora jordbruket, vilket säkerligen också har att dragas med bekymmer. Den belyser benägenheten att ytterligare undanskjuta det lilla jordbrukets möjligheter att existera och deras innehavares möjlighet att kunna leva, till vilka jag också räknar alla dem, som stå i täta led och vänta på åtminstone denna lilla försörjningsmöjlighet genom jordbruk. Även deras sak är i hela sin vidd framlagd inför riksdagen och hänskjuten dels till det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, dels till det särskilda utskottet.

Det skall bli av stort intresse att se, hur dessa frågor behandlas, då man går att lösa det stora och medelstora jordbrukets bekymmer. Det lilla jordbruket och de, som i brist på annat längta efter jord, befinna sig sannerligen icke i medvind för närvarande. Vi kanske komma att finna, när dessa betänkanden föreligga, att deras rätt att existera i detta land blivit ytterligare undanskjuten. Ty sådant är läget i riksdagen för närvarande med de starka inflytelser, som den industriella makten här har med åsidosättande av lantkulturen, de arbetslösa och svältande sönerna och döttrarna i de små jordbrukarhemmen och lantarbetarna samt skogs- och flottningsarbetarna däri också inberäknade. Nu, när ni vilja lägga på eventuellt tullar och taga ut stora bevillningar för att hjälpa det stora och medelstora jordbruket, och redan ha beslutit accisen i Skåne till deras förmån och även stå inför andra utvägar, som komma att lägga bördor på alla, är det icke för mycket, att man offerar femtiotusen kronor med varm hand för att åtminstone öka odlingsmöjligheterna. Men då skjuter man undan detta med en välvillig motivering, som icke är välvillig, ty i dessa tider, herr talman, måste välviljan vara kontant, och det är den för det stora och medelstora jordbruket i mycket hög grad, men den måste vara kontant också för det mindre jordbruket, dess stora, mångskiftande klientel, i dess nödlidande läge.

Herr Klefbeck: Jag får bekänna, att jag står förfärligt tveksam i denna fråga. Å ena sidan behjärtar jag varmt vad som ligger till grund för motionen, särskilt hänsynen till alla dessa unga arbetslösa, som man vill söka bereda utkomstmöjligheter. Så långt är jag sålunda fullt ense med alla, som tala för reservationen, och även med herr Lindhagen i vad han sade. Men jag har ej kunnat stanna där, ty när det gäller människors möjligheter att uppehålla livet, får man ej bara röra sig med romantik, om jag så får säga, utan man måste fråga sig: Hur skall det bli sedan, när de väl kommit dit? Om jag nu ej minnes galet, så är marken fullständigt sur. Man hoppas visserligen, att genom den föreslagna sekundära dikningen man skulle få den bättre uttorkad. Men även därefter dröjer det någon tid, innan man kan börja odla jorden, beså den o. s. v. Så flyttar man dit folk, som icke ha några medel. De behöva kor, konstgödsel, utsäde och en mängd andra saker för att komma i gång. Och det allra värsta: runt omkring finnes ingen skog eller annan

*Om anslag till
Broms egna-
hemsstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.*

(Forts.)

Om anslag till
Broms egna-
hemsstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.

(Forts.)

möjlighet till arbetsförtjänst. Då uppställer sig för mig den frågan, om det icke är obarmhärtigt att sätta dessa människor där ute på den nyredda jorden och döma dem till att bli proletärer i högre grad, än de någonsin varit förut.

Jag skulle därför vördsamt vilja be någon av norrlänningarna, som äro inne i denna fråga, att stilla mina farhågor, om de kunna, och söka påvisa, hur det skall bli möjligt för dessa unga människor, som vi alla vilja hjälpa, att klara sig. Kan jag få tillräckligt lugnande upplysningar i det stycket, skall jag gladeligen rösta för motionen.

Herr **Henriksson**: Ja, herr talman, jag skall icke ingå på något bemötande av vad herr Winberg och herr Sandén anført i denna debatt, ty det ligger ju utom ramen av vad utskottet haft att behandla. Men om herrarna vilja läsa handlingarna i detta ärende och hålla sig till dem, så skola ni instämma med mig, att utskottet ej kunnat komma till annat resultat än det gjort.

Herr **Hansén**: Jag vill börja med ett par ord med anledning av herr Henrikssons sista yttrande. Man kan ju läsa så olika. Här har såväl reservanten som jag upprepade gånger strukit under, att uti inkomna yttranden finnas goda skäl till att förorda det anslag, för vilket vi tala, medan utskottet däremot låtit sig påverkas av talet om försiktighet och, såsom jag sist anförde, missförstått, mot vilket håll denna maning till försiktighet riktade sig. Det var mot att göra industriarbetarna till kolonister, men det är, såsom tidigare påpekats, ej ovillkorligen nödvändigt i vidare utsträckning, än de visa sig därtill kvalificerade. Det var det, som kyrkoherde Klefbeck menade, som med sin kända välvilja och sitt sociala samvete visserligen ville medverka till att hjälpa här, men ställde sig frågande till huruvida det var en hjälp.

Jag ber få erinra, att man tänkt sig saken så, att marken kunde de få gratis. De skulle till en början få hjälp till uppodling av viss areal och till uppförande av hus. De kunna också påräkna hjälp till inköp av nödvändiga inventarier och ett par kor. Sedan flyttar kolonisten dit, arbetar, och om han lyckas och sköter sig väl, bör han om ett visst antal år få äganderätt och kunna säga: Detta är mitt hem, det är min jord. Jag anser, att av de kolonisationsförslag, som tidigare sett dagens ljus, är detta det enda, som håller och som jag tycker har framtiden för sig. Den vägen bör man gå fram, att giva jord och hjälp till husets byggande och till inventarierna. Visar det sig, att vederbörande kunna bygga upp en framtid på dessa förutsättningar och försörja sig och sina familjer, så bör staten om ett visst antal år, när de avlagt detta prov, säga till dem: Detta är ert; ni äro ägare av detta hem! Lyckas man på detta sätt, har man använt statsmedlen väl.

Jag vill vidare understryka med anledning av kyrkoherde Klefbecks uttalande, att det är här fråga om ett markområde i en trakt, som är känd för synnerlig bördighet och lämplighet för jordbruk. Skall det någonstans lyckas med kolonisation, så är det väl här med den natur och de betingelser, som finnas, och med den plan, jag nyss skisserade. Jag är därför övertygad om, att man gagnar saken genom ett bifall till detta förslag.

Medan jag har ordet, vill jag säga gentemot talet om, att man icke har några arbetslösa, att det är ju bara i sin ordning, att arbetslöshetskommissionen icke söker efter arbetslösa, och det är måhända förklarligt, mina herrar, att under högsommaren, då man kallade arbetslösa till dikning för den mycket ringa lön, som arbetslöshetskommissionen betalar, och då det tarvas särskild utrustning med dyrbara stövlar o. s. v. för att kunna utföra detta arbete — det är förklarligt, att man då, under den gynnsammaste årstiden, såvitt möjligt

söker andra arbetstillfällen. Då man talar om, att det blir svårt för kolonisterna, därför att det icke finnes arbetstillfällen i närheten att påräkna som biförtjänst, vill jag erinra om, att det är en areal på 3,000 hektar. Sätt dit 5—10 kolonister till en början och de skola under ett tiotal år ha arbetstillfällen, allt vad de orka med vid sidan av sina jordbruk genom att göra den övriga delen möjlig till bebyggelse och kolonisation, och när den tiden gått lär det väl alltid bli någon råd. Vill man gå rationellt fram, är här mycket att göra, och man skulle därmed öppna försörjningsmöjligheter för Tornedalens folk, som riksdagen skulle ha all glädje av att hava skapat.

*Om anslag till
Broms egnahemsstiftelse
för visst dikningsarbete.
(Forts.)*

Herr Sandén: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr Henriksson för det vänliga råd, han gav herr Winberg och mig. Jag uppskattade det till dess fulla värde, det kan jag försäkra. Jag ber emellertid samtidigt att få meddela herr Henriksson, att jag läst handlingarna i målet. Trots detta kan jag icke, som han begär, »hålla med» honom i hans slutsats. Men Henriksson och jag hava troligtvis olika utgångspunkter för vårt bedömande av frågan. Herr Henriksson representerar bestämt i sitt tänkande Skåne, medan jag har litet mera dragning åt Norrland. Vi ha troligtvis också helt andra erfarenheter, herr Henriksson och jag, på det område, som nu diskuteras.

På grund av detta vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Gabrielsson: Jag ber om ursäkt att jag måste besvära igen, men det var just med anledning av herr Klefbeck's framställda frågor till oss i Norrland, om man med gott samvete kunde sätta kolonister eller nybyggare på detta område. Då vill jag säga, att meningen för närvarande är den, att dessa femtiotusen kronor skola ges bara för att fullfölja det påbörjade dikningsarbetet, för att icke de pengar, som staten nedlagt i dessa dyrbara och kostsamma avloppsdiken, skola bli bortkastade. Herr Hansén sade också nyss, att om vi icke också göra denna laggdikning, blir det kostsamma statsanslaget spolierat. De femtiotusen kronorna röra sig därför huvudsakligen om den saken. Nu vill jag också påpeka, att vår största auktoritet på detta område, nämligen lantbruksstyrelsen, satts i tillfälle att yttra sig och förordat det begärda anslaget till fullföljande av arbetet. Den säger nämligen bland annat: »Emellertid torde under nuvarande osäkra jordbruksförhållanden här berörda dikningsarbeten böra givas allenast så stor omfattning, som kan motiveras av under närmaste tiden väntat kolonisationsbehov. Av i företaget ingående markkomplex torde sålunda i första hand endast för sagda ändamål särskilt lämpade områden böra komma i fråga för utdikning.» Alltså, här är det endast fråga om att fullfölja ett arbete, som redan är påbörjat och som staten gått in för. Nu är det i alla fall på det sättet, att Bromsska egnahemsstiftelsen fått övertaga ett stort jordområde i Karl Gustavs socken i Tornedalen av någon som donerat detta. Det är nu exploaterat och upplåtet till egna hem, och jag hoppas, att de av herrarna, som voro med på riksdagsresan till Norrland förra sommaren, voro i tillfälle att se en hel del egna hem, välbyggda hem, som upplåtits från denna stiftelse. Men nu är det slut på jorden där och på tillgången av mark att upplåta, men det är gott om folk i Tornedalen. Det är icke som på Gotland två- eller enbarnssystem där utan man har ofta åtta till tio barn i familjen, och därför förökas befolkningen och behöver nytt tillskott i jord. Därför har man tänkt sig att taga dessa stora markområden, vilka äro utomordentligt bra, men man har gått försiktigt fram för att tänka på framtiden. Det är ju så, och det veta vi alla, att det går icke att slå sig ned på försumpad myrmark, utan det tager många år innan den blir färdig för kolonisation. Man har tänkt sig att om man fullföljer dessa dikningsarbeten, skulle man småningom taga området i anspråk för bebyggelse, men det är icke aktuellt för dagen, utan nu gäller det

Om anslag till bara dessa femtiotusen kronor för att fullfölja torrläggningen, om riksdagen vill vara med om det.

Broms egna-
hemsstiftelse
för visst dik-
ningsarbete.

(Forts.)

Herr Asplund: Jag ber att endast få tillägga några ord till debatten.

Den ifrågavarande Bromsska stiftelsen är närmast 30 år gammal och har tillkommit genom donation av den konsul Broms, som var ägare av 90 procent av Kiruna och Gällivare malmfält, men som sedan på grund av ekonomiska svårigheter måste överlåta dessa malmfält till Grängesbergsbolaget. Staten har numera utan lösepenning bekommit detta stora arv till hälften. Staten åtnjuter halva inkomsten av de stora gruvföretagen, och i budgeten för nästkommande budgetår har densamma beräknats till icke mindre än 16 miljoner kronor. Det skulle helt enkelt vara staten ovärdigt att nu vägra påtaga sig denna lilla utgift, som är nödvändig för att bibehålla värdet av vad som redan är utfört på detta område. Ifall konsul Broms lyckats bibehålla sina aktier i gruvfältet och förverkliga sina planer att låta större delen av inkomsterna gå till uppodling och kolonisation av de stora vidder, som tillhöra stiftelsen, skulle det norrbottenska jordbruket ha varit i ett mycket gynnsammare läge än nu är förhållandet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Lagerfelt: Då jag har mitt namn under detta betänkande, ber jag att med några ord få klarlägga min ställning till saken.

Jag är principiellt avgjord vän av bildandet av egna jordbrukarhem, men dessa egna hem böra vara sådana, att man vet, att det är utsikter för att vederbörande kunna reda sig på dem, och lika visst gäller det, att de vederbörande, som komma på dessa hem, böra ha förutsättningar för att de och deras familjer kunna reda sig på desamma. Därför anser jag, att man bör iakttaga en ganska bestämd försiktighet och icke gå för fort med bildandet av egna hem. Kan man få så utmärkt goda egnahemsinnehavare och så relativt goda villkor för dem, som herr Hansén skildrade nyss, då jag anser jag det mycket lyckligt, men min syn på en förhastad kolonisation sammanfaller med den syn på saken, som jag hörde herr Klefbeck antyda. Han var rädd för att man skadade landet genom att göra det för fort.

Nu är det så, att här finnas medel i allmänna avdiktningens anslaget till ett sakta bedrivande av denna kolonisation, och av hänsyn till att det finnes medel till detta sakta bedrivande av kolonisationen och av de försiktighetsskäl, som jag nu redogjort för, har jag anslutit mig till utskottsmajoriteten.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hansén: Jag nödgas besvara kammaren för att rätta ett par ord av den siste talaren. Enligt styrelsens för egnahemsstiftelsen yttrande anser den, att de tillgängliga medlen icke räcka till att slutföra den med arbetslöshetskommissionen kontrakterade dikningen, och än mindre till att fullfölja den försöksodling, som stiftelsen beslutat, och det är på grund härav, som styrelsen ber att få dessa 50,000 kronor.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Hansén* och *Gabrielsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51, Om anslag till Broms egna-hemastiftelse för visst dikningsarbete.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

(Forts.)

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hornborgasjöns sjösänkingsföretag;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till företag avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökning rörande vattenavledning från Emåns och Helgeåns vattenområden; samt

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 228, hade herr Möller m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden och snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag till åtgärder dels för avhjälpande av nu rådande bristfälligheter och dels för tryggande i framtiden av en bättre ordning bland annat genom en med tillräckliga befogenheter utrustad bostadsinspektion på landsbygden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:ts begära fortsatt undersökning rörande lantarbetarnas bostadsförhållanden samt utredning om och på vad sätt genom åtgärder från det allmännas sida bristfälligheter på detta område skulle avhjälpas och för framtiden i möjligaste mån förhindras att uppstå samt att för riksdagen skulle framläggas de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar Teodor Julin, Larsén och Berling, vilka, med uttalande av att en med tillräckliga befogenheter utrustad bostadsinspektion på landsbygden syntes vara av behovet påkallad i syfte att förbättra lantarbetarnas bostadsförhållanden, yrkat, att åt denna synpunkt bort givas uttryck i utskottets motivering och att utskottet i anslutning härtill bort hemställa, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fortsatt undersökning rörande lantarbetarnas bostadsför-

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

hållanden samt utredning om och på vad sätt genom åtgärder från det allmännas sida — bland annat genom en med tillräckliga befogenheter utrustad bostadsinspektion på landsbygden — bristfälligheter på detta område skulle avhjälpas och för framtiden i möjligaste mån förhindras att uppstå samt att för riksdagen skulle framläggas de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Herr Julin, Teodor: Herr talman! Jag skall först be att få göra ett rent formellt påpekande. Detta utskottsutlåtande, nr 6, har råkat ut för det missödet att få sin andra sida feltryckt. Alltså hör till utskottsutlåtandet ett kartongblad, och jag ber de av frågan intresserade herrarna att läsa på kartongbladet, så få ni en mycket bättre bild av vad utskottsmajoriteten velat, än ni få av det första trycket. Jag ber om detta, trots att jag är reservant. Men detta formella påpekande har även en reell innebörd. Jag vill därmed ha sagt också, att det är för mig såsom reservant mycket angeläget, att det bästa möjliga blir sagt genom majoritetens uttalande, därför att reservanternas yttrande är så gott som på alla punkter i överensstämmelse med majoritetens. Vi skilja oss endast på ett enda litet ställe.

Den fråga det här gäller är ju, huruvida staten skall gå in för en fortsatt undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden i förhoppning, att man skall kunna i någon mån råda bot för de påtagliga missförhållanden, som förefinnas. Nu har denna fråga varit uppe flera gånger, men den befinner sig i år i ett helt annat läge än tidigare, vilket ju också framgår av betänkanget. Alla parter äro ense om att något bör göras. Jag tror, att en ärad ledamot av utskottet, som tillhör majoriteten, fann det rätta uttrycket, när han under diskussionen sade, att detta egentligen är en lantarbetsgivarnas fråga. Kunna icke lantarbetsgivarna hålla hyggliga bostäder för sina arbetare, få de aldrig några hyggliga arbetare. Därför är också enigheten inom utskottet stor, och vi skilja oss som sagt endast i en enda punkt.

De undersökningar, som hittills äro gjorda, ha till fullo ådagalagt, att mycket brister, och staten har av rent formella skäl särskild anledning att sysselsätta sig med frågan, därför att vi ju i en nära framtid hava att taga ståndpunkt till vissa internationella strävanden på detta område. De undersökningar, som med anledning av denna statens skyldighet hava igångsatts, äro nu i det närmaste slutförda, och man kan redan nu säga, att det allmänna ej kan undgå att vidtaga vissa åtgärder. Socialstyrelsen, som har undersökningarna om hand, har vitsordat detta och gick redan 1928 in för fortsatta undersökningar och för ett bifall till en liknande motion. I år går styrelsen rent entusiastiskt in för fortsatta undersökningar, som herrarna själva kunna se.

Medan vi i utskottet äro eniga på alla punkter, som röra frågan om fortsatt undersökning och om nödvändigheten att även undersöka frågans ekonomiska sida, skilja vi oss i någon mån, när det gäller, vad man tänker sig närmast skall följa efter undersökningarna. Båda parterna, såväl majoriteten som reservanterna, ha kommit fram till nödvändigheten av en bostadsinspektion på landsbygden, men majoriteten har icke närmare uttalat sig om de befogenheter, som en sådan bostadsinspektion borde få. Reservanterna trycka mycket hårt på att denna inspektion bör utrustas med tillräckliga befogenheter, d. v. s. vi ansluta oss mycket nära till vad motionärerna på denna punkt hava begärt. De ha kanske tryckt ännu starkare på detta; vi ha stannat vid att den bostadsinspektion, som alla önska, skall förses med tillräckliga befogenheter. Varför vi särskilt hålla på detta är, att det redan nu finnes en bostadsinspektion och att vi icke vilja, att det hela skall resultera i att man, sedan utredningen är fullföljd, pekar på att den redan finnes. Det räcker icke, mena vi. Den inspektion, som nu finnes, vilar på bestämmelserna i hälsovårds-

stadgan av 1919, som i sin andra paragrafs andra moment innehåller bestämmelser i denna sak. Där finnas nämligen stadganden om vad man skall anse vara ett för stad respektive land lämpligt bostadsbestånd. Över hälsovårdsstadgan vakar ju hälsovårdsnämnden. Hälsovårdsnämnden är alltså en bostadsinspektion av den art man begär, men dess befogenheter hava vi funnit icke vara tillräckliga. Hade de varit det, skulle aldrig sådana förhållanden, som nu på många håll kunna påvisas, kunnat inträffa. Vad man främst måste gå in för, är alltså, att den inspektion, som kommer att inrättas, får tillräckliga befogenheter, så att den kan uträtta någonting. Det är ingenting annat vi sagt och ingenting annat vi begärt i reservationen.

I övrigt äro majoritet och reservanter eniga, och det borde vara lätt att på denna punkt uppnå resultat, om endast majoriteten vill jämka något med sig och biträda, vad vi föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som är fogad till betänkandet.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Av den undersökning, som socialstyrelsen företagit, hava vi inhämtat, att åtskilliga av de brister, som förut vidlådut lantarbetarbostäderna, ha kunnat undanröjas genom de organ, som samhället för närvarande har till sitt förfogande. Vi ha i utskottet velat framhålla, att hälsovårdsnämnderna till sitt förfogande hava provinsialläkarna. Om det påpekas, att bostadsförhållandena på något håll icke äro tillfredsställande, kan redan med vår nuvarande ordning hälsovårdsnämnden påkalla provinsialläkarens inspektion, och provinsialläkaren och hälsovårdsnämnden kunna utdöma en bostad, som är otjänlig. Provinsialläkarna kunna också i sina ämbetsberättelser omtala de ställen, som varit föremål för inspektion, och nämna, att där och där äro bostäderna så och så beskaffade. Ingen lantbrukare, som har några lantarbetare i sin tjänst, vill gärna utsätta sig för att på dylikt sätt bliva brännmärkt i provinsialläkarens ämbetsberättelse, utan han försöker ställa sig de anvisningar, som han fått, till efterrättelse, och på så sätt ha bristfälligheterna avhjälpts undan för undan. Därför ha vi från utskottets sida icke velat skjuta den med vissa befogenheter utrustade bostadsinspektionen i förgrunden, utan vi ha liksom velat hålla denna i bakgrunden. Vi ha mera tänkt på hälsovårdsnämndernas och provinsialläkarnas befogenhet, samt på den dispensärverksamhet, som efter vår mening skulle kunna utvecklas. Vidare ha vi även pekat på hemkonsulenterna. Genom dessa institutioner tro vi, att man på ett smidigare sätt skulle kunna nå bättre resultat än genom att just skjuta fram den med tillräcklig behörighet utrustade bostadsinspektionen i förgrunden.

Vi bestrida icke, att det finnes stora bristfälligheter på sina ställen, men vi äro också medvetna om att dessa ytterst bottna just i det förhållandet, att jordbruket för närvarande befinner sig i ett betryckt läge och att det är ganska svårt för en lantbrukare, som har en ekonomiskt svår ställning, att göra något åt saken, även om han aldrig så gärna vill. Vi ha därför icke velat sätta oss emot en utredning utan ha önskat, att den skall fortsätta och att det därvid även skall undersökas, i vad mån samhället kan träda hjälpande emellan, när en jordägare på grund av ekonomiska svårigheter icke är i stånd att fullgöra de skyldigheter, som han borde ha gentemot sina arbetare. För denna »med tillräckliga befogenheter utrustade bostadsinspektion» vågar jag påstå, att man bland jordbrukarna i allmänhet på många håll på landsbygden har en panisk förskräckelse. Man har blivit mer och mer bunden, och det har knutits den ena maskan efter den andra. Det har sagts, att skolinspektörerna ha en sådan befogenhet, att de t. ex. kunna bestämma, att en lärarinna och bar-

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

nen icke få gå genom samma dörr. En kommun på landsbygden får icke själv träffa uppgörelse med fjärdingsmannen o. s. v. Sådana befogenheter gentemot oss jordbrukare, som tilldelas den ena myndigheten efter den andra, anse vi icke precis så tilltalande, att vi i första rummet vilja gå in för sådana. Skall det nu bliva en dylik inspektion, bör man ställa särskilda krav på ifrågavarande tjänstemän. Jag vill i det sammanhanget erinra om ordet: »Det är en konst, som få förstå, att vara stark men mild ändå.»

Dessa befogenheter ha vi som sagt en panisk förskräckelse för, och vi tänka, att man kanske kunde nå bättre resultat på annat sätt, nämligen genom att hälsovårdsnämnderna till sin disposition ha provinsialläkare och provinsialläkarna få dispensärer samt sedan dispensärerna hemkonsulenter. Vad beträffar utredningen vill jag betona, att detta är en ekonomisk fråga av första ordningen. Det är givet, att ingen jordbrukare vill, att det skall heta om honom, att han har dåliga lantarbetarbostäder, och bli utpekad på det sättet. Genom den ordning, som vi ha, tro vi, att det skall bli möjligt att komma till ett ganska gott resultat på övertygelsens väg. Först i nödfall äro vi benägna att gå in för en inspektion med tillräckliga befogenheter, som det heter i motionen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Möller: Herr talman! Jag måste ju konstatera, att utvecklingen i alla fall rör sig framåt. Jag erinrar mig mycket livligt en debatt för ett par år sedan i denna kammare, vari det förklarades, att dåliga bostäder för lantarbetarna i själva verket var en ganska sällsynt företeelse. Det skildrades nästan som det normala, att lantarbetarna hade ett ståtligt rum till sitt förfogande, väl utrustat i alla avseenden men så fint, att de egentligen inte ville begagna det utan på sin allra högsta höjd hade det som ett söndagsrum. Det var den målände och livfulla skildring, som vi fingo från den skånska slättbygden beträffande lantarbetarnas bostadsförhållanden. Nu tycks det ju, som om man i varje fall inom alla partier hade kommit till insikt därom, att även om det finnes enstaka lantarbetare, som ha hyggliga bostäder, äro förhållandena i allmänhet ändå ingalunda tillfredsställande. Jag måste ju med glädje konstatera, att utskottet enhälligt har erkänt, att det ingalunda är överflödigt att på denna punkt öva tillsyn, vilket man som sagt ännu för ett par år sedan ansåg, utan att alla äro ense om att det här råder så pass allvarliga missförhållanden, att man icke kan anse det rimligt att blunda för dem. Det är som sagt ett framsteg, och det är ju rätt intressant.

Nu tycker jag, att det hade hedrat riksdagen mer, om riksdagen hade kunnat erkänna detta på ett tidigare stadium. Vad som har framtingat erkännandet, är nämligen undersökningar gjorda av en läkarkommitté, av en studentförening i Lund och av andra, men helt och hållet anordnade på privat väg. De ha som sagt haft den effekten, att man här icke längre vågar förneka, att någonting behöver göras.

För min del skulle jag kunna förklara mig praktiskt taget nöjd med det resultat utskottet kommit till, om man icke nu hade en lång erfarenhet av att de medel, som för närvarande finnas, icke begagnas. Det är ju bara enstaka undantagsfall, då hälsovårdsnämnd och provinsialläkare i någon högre grad intresserat sig för hela detta spörsmål. Då förefaller det mig något låt mig säga oförsiktigt att lita på att man skall nå resultat genom att hälsovårdsstadgans bestämmelser en smula effektivare tillämpas. Det är naturligtvis tänkbart, men jag tror, dessa brister både äro av den sociala betydelse och ha den omfattning, att det vore fullkomligt rimligt, om det funnes en t. ex. länsvis ordnad bostadsinspektion. Vad som närmast har föresvävat motionärerna, är ju, att t. ex. landstingen skulle tillsätta en bostadsinspektör. Det har ju,

om jag icke är illa underrättad, för länge sedan skett i Malmöhus län. Jag tror också, att det funnits en sådan bostadsinspektör i något annat län här i landet. Med en sådan ordning blir tillsynen icke bara en sak för en hälsovårdsmyndighet, som gärna vill ha överseende med sina vänner och grannar i samma by och i samma socken, utan för en person, som kommer utifrån och är fullständigt oberoende av de personer, mot vilka han eventuellt kan få anledning att göra anmärkning. Jag tror därför, att det skulle få en betydligt större effekt, om man ville gå in för att ordna en bostadsinspektion efter sådana linjer.

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

Jag tror för min del, att den ärade talaren för utskottet till en viss grad har rätt, då han säger, att jordbrukarna äro rädda för de befogenheter, som denna bostadsinspektion skulle utrustas med, och att det *i regel* skulle vara tillräckligt, om vederbörande bonde, därest hans ekonomiska resurser räckte, visste, att därest han icke tillmötesgår kraven på rättelse, kommer det att offentliggöras på ett eller annat sätt, och eventuellt kommer i en tidning. Jag tror visst, att den moraliska påtryckning, som på så sätt kan utövas, har en mycket stor effekt, men jag är inte riktigt säker på, att detta räcker. Jag får uppriktigt säga — jag hänvisar åter till den debatt, som fördes här för två år sedan — att det sinnelag, som låg bakom åtskilliga av de yttranden, som då fölls av lantbrukare i denna kammare, vittnade ingalunda om, att det vore överflödigt med en bostadsinspektör, som hade befogenhet att i nödfall giva föreskrifter. Jag menar, att en sådan myndighet naturligtvis skall begagna sin befogenhet med förstånd. Men om det visar sig, att ingenting annat kan åstadkomma rättelse, är det efter min uppfattning riktigt, att bostadsinspektören kan giva förelägganden med ansvarspåföljd om vidtagande av vissa bestämda åtgärder till förbättring av bostadsförhållandena för lantarbetarna på en viss gård. Jag tror därför, att reservanterna och motionen gå fram på riktiga linjer, då de ha förordat en sådan anordning.

Om jag nu säger någonting om lantbrukets betryckta läge och förhållandet mellan detsamma i närvarande stund och lantarbetarnas bostäder, förmodar jag, att jag kommer att betraktas såsom en jordbrukets fiende. Jag menar nämligen, att man inte får driva för mycket missbruk med jordbrukets betryckta läge. Det har i alla fall inte alltid varit så, att det svenska lantbruket har lämnat en mycket låg avkastning. Det fanns en tid, som inte ligger så långt tillbaka, då det svenska jordbruket i stort sett var en ganska lönande affär. Men om det då förhölle sig så, att jordbrukarna vore mycket angelägna om att anordna goda och bra bostäder för sina arbetare, borde sådana bostäder i denna dag vara ett faktum i något större utsträckning än nu är fallet. Det är åtminstone min enkla reflexion. Jag tror, att lantbrukets betryckta läge såsom ursäkt för dåliga bostadsförhållanden för lantarbetarna icke är utan vidare tillämpligt i en hel mängd fall. De personer, som känna till exempelvis den skånska slättbygden, torde inte kunna bestrida, att det finns stora slottsegendomar, vilkas lantarbetarebostäder äro av en miserabel beskaffenhet. Det är mycket möjligt, att just nu och kanske sedan något år tillbaka även de stora slottsegendomarna icke giva någon hyggelig avkastning. Men i regel torde det väl ha varit så, att hade det funnits tillräckligt intresse för lantarbetarnas levnadsförhållanden, hade bostadsfrågan där varit löst på ett rimligare sätt än den nu i många fall är. Även detta bestyrker efter min mening den uppfattningen, att det skulle vara nyttigt med en sådan bostadsinspektion, som här anbefalles, och jag ber därför, herr talman, för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Utskottet och reservanterna hava samma motivering. De skilja sig i fråga om yrkandet. Om man ser efter vad det är

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

för skillnad på yrkandena, finner man, att den är mycket liten. Både utskottet och reservanternas yrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående lantarbetarnas bostadsförhållanden och åtgärder för att hjälpa bristfälligheterna därvidlag — detta är gemensamt för båda. Den enda skillnaden är, att reservanternas också hava infogat en rad, som lyder: »bland annat genom en med tillräckliga befogenheter utrustad bostadsinspektion på landsbygden».

När herr Julin nyss talade för reservanternas yrkande, fick man den föreställningen, att han menade, att utskottet skulle vilja åtnöja sig med den bostadsinspektion, som redan finnes på grund av de bestämmelser, som hälsovårdsstadgan innehåller. Detta har utskottet inte sagt, utan utskottet har tvärtom såsom synes mitt på sid. 2 yttrat: »Härjämte lärer uppmärksamhet böra riktas på anordnande av en särskild bostadsinspektion på landsbygden.» Härav framgår ju alldeles klart, att utskottet har haft sin uppmärksamhet riktad just på samma sak, fastän utskottet inte har ansett det vara nödvändigt att taga in detta i yrkandet. I motiveringen står det ju nu icke något om att den särskilda bostadsinspektionen skulle vara utrustad »med tillräckliga befogenheter», som reservanternas uttrycka sig. Av den omständigheten, att det inte finns någonting härom i utskottets motivering, kan man visst inte draga den slutsatsen, att utskottet skulle hava ställt sig avogt emot tanken, att den särskilda bostadsinspektion, som det hänvisar på, skulle vara försedd med tillräckliga befogenheter. Herr Johan August Larsson tyckte i sitt anförande mena, att utskottets majoritet har varit nöjd med de bestämmelser om bostadsinspektion, som redan finnas. Jag tillhör också majoriteten, och det är inte alls min mening. I varje fall står ingenting därom i utskottets motivering. Den hållning, som utskottet har intagit, har i stället varit den, att utskottet har ansett, att innan den utredning, som begäres, är fullföljd, är det inte riktigt att uttala sig om resultaten. Ty det är ju vad reservanternas i själva verket göra, när de på samma gång som de begära en fortsatt undersökning tala om till vilket resultat denna undersökning bör komma, nämligen bland annat till att det bör inrättas en med tillräckliga befogenheter utrustad bostadsinspektion. För min del har jag — och jag tror, att utskottets majoritet i allmänhet också har samma uppfattning — inte ansett det vara lämpligt att på detta sätt i yrkandet fixera någonting, som bör komma såsom ett resultat av utredningen. Vi ha inte ansett oss vara på förhand så absolut säkra på med vilka och hur pass höggradiga befogenheter som en dylik bostadsinspektion bör vara utrustad, utan ha litat på att utredningen skall komma att visa vad som i detta avseende kan vara lämpligt.

När herr Möller yttrade, att han egentligen kunde vara nöjd med det resultat, vartill utskottet har kommit, om det inte vore så, att de medel, vilka för närvarande finnas för att utöva bostadsinspektion, i verkligheten inte begagnas, såsom de kunde begagnas, och om det inte vore så, att man måste hysa vissa tvivel på att hälsovårdsstadgans bestämmelser äro tillräckliga för detta syfte, så har jag ingenting alls att anmärka mot denna tankegång, men jag kan inte riktigt inse, att såsom en konsekvens av denna tankegång följer, att man måste yrka bifall till den föreliggande reservationen. Ty det är i själva verket inte någon motsättning mellan denna tankegång och utskottets tankegång.

Det enda avseende, vari utskottet skiljer sig från reservanternas, är således däri, att utskottet icke på förhand har velat binda sig i något hänseende i fråga om resultatet av den blivande utredningen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Julin, Teodor**: Jag skulle kunna nöja mig med att bara säga, att jag ber att få instämma med den föregående talaren och på hans skäl yrka bifall till reservationen. Han torde hava talat för denna lika bra, som jag skulle kunna göra det. Men jag vill i alla fall påpeka, att under den tid de organ, som nu äro avsedda för bostadsinspektion på landsbygden, funnits, hava missförhållanden förelegat och fått fortfara. När man nu går in för att någonting skall göras på detta område, är det väl rimligt att säga ifrån, att denna inspektion skall på något sätt förändras. Det är just vad reservanterna ha gjort.

Om undersökning av lantarbetarnas bostadsförhållanden.
(Forts.)

Herr **Holmgren**: Jag ber att få påpeka, att utskottet just har sagt det, då utskottet i sin motivering på sid. 2 yttrar: »Härjämte läser uppmärksamhet böra riktas på anordnande av en särskild bostadsinspektion på landsbygden» — således på förändring av de nuvarande förhållandena i detta hänseende.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Vaxholms stad m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av medel för bestridande av viss ersättning till Västerås stad;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp och iordningställande av beskickningshus i Haag;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av en parallellavdelning i realskolan vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm till Katarina realskola därstädes;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medikolegala besiktningar;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildningskurs för rättsobducenter;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av en nedbrunnen gymnastikbyggnad vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstalter för radiumbehandling jämte en i ämnet väckt motion;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet; samt

nr 122, i anledning av väckt motion om viss ersättning till landsfiskalen Gustaf Björn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 1 och 12 §§ lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § lagen den 4 juni 1913 (nr 159) angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning och lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 oktober 1914 (nr 422) angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. bevarandet av vissa forntida minnesmärken.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring i förordningen angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande handläggning hänvisad motion, nr 222, hade herr *Schlyter* m. fl. yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om övervägande av sådan ändring av förordningen den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande, *att* de grav- och boplatsfynd i Skåne, som anträffades vid av Lunds universitets historiska museum företagna grävningar och undersökningar, finge förbliva inom nämnda museum, *att* inom samma landskap påträffade fynd av guld, silver och koppar skulle till lagstadgat inlösningsbelopp av upphittaren eller vederbörande ortsmyndighet hembjudas Lunds universitets historiska museum — ägande dock statens historiska museum rätt att i särskilda fall och efter inhämtande av Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva sådana föremål av sistnämnda slag, som kunde anses oundgängligen nödvändiga för den totalbild av de olika landskapens kulturhistoria, som ifrågasvarande museum borde kunna meddela — *samt att* samma bestämmelser angående avlåtande av kyrkliga inventarier inom Skåne skulle gälla för Lunds universitets historiska museum som för statens historiska museum.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den utredning, som kunde komma till stånd med anledning av en i utlåtandet omförd, av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 7 januari 1930 hos statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjord framställning, jämväl de i förevarande motion framförda synpunkterna måtte tagas i övervägande.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Jag ber att få ge uttryck åt den tacksamhet som jag själv och säkerligen även de 15 ledamöter på skånebänken, som ha underskrivit denna motion, känna gentemot utskottet för den synnerligen välvilliga behandling, som har kommit vår motion till del.

I motionen hemställdes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande av sådan ändring av 1867 års förordning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande, *att* de grav- och boplatsfynd i Skåne, som anträffas vid av Lunds universitets historiska museum företagna grävningar och undersökningar, må förbliva inom nämnda museum, *att* inom samma landskap påträffade fynd av guld, silver och koppar skola till lagstadgat inlösningsbelopp av upphittaren eller vederbörande ortsmyndighet hembjudas Lunds uni-

versitetets historiska museum — dock med rätt för statens historiska museum i Stockholm att i särskilda fall och efter inhämtande av Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva sådana föremål av sistnämnda slag, som kunna anses oundgängligen nödvändiga för den totalbild av de olika landskapens kulturhistoria, som ifrågasvarande museum bör kunna meddela — *samt att* samma bestämmelser angående avlåtan av kyrkliga inventarier inom Skåne skola gälla för Lunds universitetets historiska museum som för statens historiska museum. I motiveringen erinrades om den år 1913 tillsatta fornminnesvårdskommitténs utredning, som för längesedan skrinlagts och som först i år ånyo aktualiserats genom vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens på initiativ av riksantikvarien gjorda framställning till ecklesiastikministern. Den nu föreliggande motionen var skriven och spridd i ett stort antal exemplar, innan denna framställning plötsligen ingavs från vitterhetsakademien, och det var helt naturligt, att motionärerna tvekade, huruvida anledning kunde föreligga att för riksdagen framlägga detta ärende efter vitterhetsakademiens initiativ i saken. Så mycket mera glädjande finna vi det vara, att utskottet har delat vår mening, att motionen i alla fall var på sin plats, i det att utskottet hemställt, att vid den utredning, som må komma till stånd med anledning av vitterhetsakademiens framställning, jämväl de i motionen framförda synpunkterna måtte tagas i övervägande. I motiveringen får utskottet tillfälle att särskilt understryka sin förväntan, att utredningen *snarast möjligt* måtte komma till stånd. Vidare framhåller utskottet i likhet med motionen, att Lunds universitets d. v. s. statens historiska museum i Lund intager en särställning bland provinsmuseerna samt motiverar närmare denna sin uppfattning.

Jag hoppas nu, herr talman, att ecklesiastikministern inte måtte dröja med utredningens igångsättande och att åtgärder också måtte vidtagas ej blott för utredningens påskyndande utan även för att det resultat, vartill utredningen kommer, måtte snarast möjligt utföras i det levande livet. Jag hoppas också, att det inte skall anses uteslutet utan tvärtom allvarligen övervägas, om inte genom en partiell reform Lunds universitetets historiska museums intressen böra tillgodoses utan avbidan på en mera omfattande reforms genomförande.

Under antagande, att det nu föreliggande utskottsbetänkandet inte kommer att möta någon invändning inom kammaren, och under förutsättning att min egen hemställan ej kommer att emotsägas, skall jag inte ingå djupare på denna fråga. Fastän jag, herr talman, bra gärna hade velat till kammarens protokoll få antecknade några synpunkter i själva saken, utan ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Äventyrlig är obekantskapen med städernas jordfråga. En hemlös, trångbodd befolkning i hyreskaserner kräver omtanke. De oavlåtligt stigande fastighetsvärdena i huvudstadens inre delar med växande levnadskostnader såsom följe betunga hela landets lönestater och dess övriga ekonomiska liv. De tiotusen årliga invandrarna till huvudstaden från det övriga riket påkalla bostadsanskaffning. Det vill till medverkan av riket för bostads- och trafikproblemens omvälvning och ett socialt utnyttjande av statens jord även i städerna.

En sådan medverkan är föga uppmärksammas liksom även en del viktiga deltar i detta ämne, som underställts statsmakten.

*Interpellation
ang. städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.*

*Interpellation
ang. städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)*

Sålunda har Stockholms stadsfullmäktiges tidigare framställningar om beskattning i skäligen omfattning av den, frånsett penningvärdets fall, uppkomna, oförtjänta jordvärdestegringen, icke lett till någon åtgärd och statsmaktens egna famlanden på senare tider i ämnet synas ha avsonnat. Vidare hava stadsfullmäktige enligt beslut den 12 december 1927 avlåtit framställning till regeringen om sådan revision av gällande lagbestämmelser om tomträtt, att

- a) företrädesrätten till ny upplåtelse (optionsrätten) lagfästes,
- b) förbud mot tomträttens förverkande blir lagligen gällande,
- c) obligatorisk inskrivning av tomträtten påbjudes,
- d) intecknings ställning vid förnyelse av tomträttsavtal förtydligas, samt
- e) hyreskontrakt i tomträtt klart säkerställes vid tomträttens försäljning.

Denna brådskande framställning synes ännu icke tilldragit sig något tillräckligt intresse hos vederbörande departement.

Enligt beslut sistnämnda dag ha Stockholms stadsfullmäktige också avlåtit framställning om vidtagande av åtgärder för att kredit mot inteckning i tomträtt må kunna lagligen beviljas av de statens verk och inrättningar, som förfoga över fonder, av statens egna understödsfonder samt av sådana enskilda inrättningar och kassor, som hava av Kungl. Maj:t fastställda reglementen.

Denna framställning, som också är särdeles brådskande, har icke heller kunnat påräkna något verksamt intresse inom vederbörande departement. Statsmakten har tvärtom visat sig så styvmoderlig mot sitt eget barn, tomträtten, att den nyligen vid organiserandet av en kooperativ kreditinrättning för bostadsbyggande trots påminnelser från huvudstaden undantagit bebyggande med tomträtt såsom ovärdigt något kreditstöd. Häri bör ofördröjligen en rättelse äga rum.

Huvudstaden är för närvarande i synnerligt behov av en rationell zonexpropriation för framdragande av trafikleder, som den nya tiden obönhörligt påkallar. I brist därpå måste i stället irrationella kostsamma provisorier anordnas eller ock orimliga och följaktligen merendels oöverkomliga expropriationskostnader utläggas utan rätt för staden att tillgodogöra sig ens något av den jordvärdestegring, som därigenom helt tillskyndas enskilde. Huvudstadens enhälliga framställning till regeringen om en sådan lagstiftning har trots dess brådskande beskaffenhet utlämnats intresselöst av vederbörade departement till den vanliga tågordningen.

Det tillbörliga sociala utnyttjandet av statens jord även i städerna har senast i år varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen och kommer därför i denna framställning ej att vidare beröras.

På grund av frågans vikt och då flera departement synas vara intresserade av densamma tillåter jag mig på grund av vad som ovan anförts anhålla om kammarens tillstånd att få till statsministern framställa följande spörsmål:

1. Anser regeringen att det vill till en medverkan även av riket för bostads- och trafikproblemens omläggning från grunden i städerna och särskilt i huvudstaden och kan något verksamt intresse för denna angelägenhet förväntas från statsmakten?

2. När kan den av Stockholms stadsfullmäktige begärda revisionen av gällande lagbestämmelser om tomträtt emotes?

3. När kan Stockholms stadsfullmäktiges hemställan om statsåtgärder för beredande av kredit mot inteckning i tomträtt bliva av statsmakten beaktad?

4. När kunna Stockholms stadsfullmäktiges framställningar om skyndsamma lagbestämmelser om en rationell zonexpropriation vinna tillmötesgående?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövändet av statens tobaksmonopol jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets memorial nr 28, angående arvode åt byråchefen Gunnar Palm, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.47 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 26 nästlidne april.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 158, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, i anledning av väckt motion om ett personligt arvode åt byråchefen J. Döss; och

nr 175, i anledning av riksdagens år 1929 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 182, till Konungen i anledning av väckta motioner om utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 1 och 12 §§ lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken; och

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § lagen den 4 juni 1913 (nr 159) angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning och lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 9 oktober 1914 (nr 422) angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 185, till Konungen i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 471, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående lantarbetarnas bostadsförhållanden.

Herr talmannen hemställde, att första kammaren, som den 30 nästlidne april bifallit sitt andra tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 6 gjorda hemställan, vilken överensstämde med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 472, med delgivning av nämnda kammares beslut, över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion, II:374, angående vissa ändringar i förordningen den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande.

Herr talmannen hemställde, att första kammaren, som den 30 nästlidne april bifallit sitt första tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 6 gjorda hemställan, vilken överensstämde med andra kammarens enligt det nu upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 20 och 21.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 28, angående arvode åt byråchefen Gunnar Palm, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr *Schlyter* väckte en motion, nr 342, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 276, angående viss ändring i planen för om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Östersund.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 31, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd m. m., att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 32, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 33, i anledning av väckt motion om ändring av viss bestämmelse rörande tilläggsersättning å livränta av statsmedel till följd av olycksfall i arbete;

nr 34, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall under arbete vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 35, i anledning av väckta motioner om årliga understöd åt fyra genom misstag under tjänstutövning av barnmorska skadade barn;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för vissa befattningshavare vid Tumba bruk; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om samhällets barnavård; samt

nr 27, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att bereda arbetare skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
